

کفایت دینی کتب خانہ

رابطہ نمبر

کفایت اللہ ٹیلی گرام واٹس

ایپ نمبر

+923247442395

واٹس ایپ

+923052488551

- ۱۱ ..... اعتكاف څه دی؟
- ۱۲ ..... داعتكاف ثواب
- ۱۵ ..... داعتكاف روح
- ۱۵ ..... داعتكاف حكمتونه او فائده
- ۱۸ ..... داعتكاف شرطونه
- ۱۸ ..... داعتكاف قسمونه
- ۱۹ ..... واجب اعتكاف
- ۲۱ ..... داعتكاف تر ټولو غوره ځای
- ۲۱ ..... درسول الله صلی الله علیه وسلم اعتكاف
- ۲۲ ..... په پیسو په بل اعتكاف كول
- ۲۳ ..... كه ديوه كلي سړی په بل كلي كي اعتكاف وكړی سنت دكوم كلي ادا كيږي
- ۲۴ ..... آیا دغت كلي په اعتكاف دكوچنی كلي داوسیدونكو غاري خلاصیږي؟
- ۲۴ ..... آیا اعتكاف په هره محله كي كفایي سنت دي؟
- ۲۵ ..... درمضان دآخیری عشرې اعتكاف واجب دي كه نفل؟
- ۲۵ ..... سنت اعتكاف له كوم وخت څخه تر كوم وخت پوری وی؟
- ۲۵ ..... له عشرې څخه دكم اعتكاف كوونكي حكم
- ۲۶ ..... په یویشتمه شپه په اعتكاف كي دكښینستلو څه حكم دی؟
- ۲۶ ..... تر شلمی شپي وروسته په اعتكاف كي دكښینستلو څه حكم دی؟
- ۲۶ ..... دعذر په وجه اعتكاف نه كول څنگه دی؟
- ۲۷ ..... آیا دروژی نیولو توان نه درلودونكي سنت اعتكاف صحیح كيږي
- ۲۷ ..... دنا بالغ ماشوم اعتكاف كول څنگه دی
- ۲۸ ..... دچا د بدن چي بد بويي څي دهغه اعتكاف څنگه دی؟
- ۲۹ ..... آیا میرمن اعتكاف كولا ی شي

دكتاب پيژندنه :-

داعتكاف مسئلې

دكتاب نوم :

مفتي محمد رفعت «قاسمي»

مؤلف :

مفتي محمد ابراهيم «خليل»

پښتو ترجمه :

ابو خالد مولوي عبدالاحد «مجروح»

تصحیح او ډيزاين :

دترجمي او کمپوز چاري : دنورالقرآن ادارې دکمپوز او ترجمي خانګه

رشیدیه کتابخانه سرکی روډ کوټه

خپرونکی :

لاهور

د چاپ ځای :

(۲۰۰۹) عيسوی

د چاپ کال :

۱۱۰۰/ ټوکه

د چاپ شمیر :

- آيا د مير مني لپاره د خاوند اجازه ضروري ده ۳۰
- كه د اعتكاف پر مهال طلاقه شى نو څه حكم دى ۳۰
- مير منى ته كه د اعتكاف په حالت كې حيض راشي نو څه حكم دى؟ ۳۰
- د نبى صلى الله عليه وسلم د بى بى گانو اعتكاف ۳۱
- د اعتكاف لپاره د خاوندونو بند و بست كول څنگه دى ۳۱
- د اعتكاف لپاره د مسجد خاوندونه او برق كارول څنگه دى ۳۲
- آيا معتكف په مسجد كې په چارپا پي ويداى شي؟ ۳۳
- آيا معتكف په مسجد كې پر طبيعت گرزيدلاى شي ۳۴
- آيا د هوا خارجولو لپاره معتكف له مسجد ه وتلاى شي ۳۴
- آيا نذر شوى اعتكاف له قضائى روژې سره صحيح كيږي؟ ۳۴
- د اعتكاف د نذر طريقه ۳۵
- د اعتكاف پر ماتيدو د قضاء څه حكم دى ۳۶
- د سنت اعتكاف د قضاء څه حكم دى ۳۷
- د نفلى اعتكاف په ماتولو روژه واچيږي، كنه ۳۸
- تر كوم مسجد لاندې چي دو كانونه وي هلته د اعتكاف څه حكم دى ۳۸
- په كوم مسجد كې چي پنځه وخته لمونځ نه كيږي هلته د اعتكاف څه حكم دى ۳۹
- د مسجد د نه شتون په صورت كې په داسي ځاى كې اعتكاف كول چيري چي پنځه وخته جمع كيږي څنگه دى؟ ۴۰
- مسجد شهيد كړل شو نو اعتكاف چيري وكړل شي؟ ۴۰
- معتكف په مسجد كې په ټاكلي ځاى كې وي كه ځاى بدلولاى شي ۴۱
- په غصب چي كومه حصه په مسجد كې ورشامل كړل شوى وي هلته د معتكف اوسيدل څنگه دى ۴۱
- د مسجد د غاړې ديوال ته د معتكف د تگ څه حكم دى؟ ۴۲

- د مسجد د څلور ديوالي د معتكف لپاره څه حكم دى ۴۲
- آيا معتكف د جمعې لپاره نژدې بنارگوټي ته تللاى شي ۴۳
- د اعتكاف په حالت كې ماشومانو ته بنوونه څنگه ده ۴۴
- آيا د معتكف سره بل څوك روژه مات كولاى شي ۴۴
- و بيت الخلا ته د معتكف وتل څنگه دى ۴۴
- كه په ټيټي كې څوك وي نو آيا معتكف انتظار كولاى شي ۴۵
- د دودې خوړلو په غرض لاس پر يمنځو ته وتل څنگه دى ۴۵
- آيا د معتكف داوداسه لپاره وتل جائز دى ۴۶
- د معتكف لپاره د تحية الوضوء او تحية المسجد څه حكم دي ۴۶
- په نفلى اعتكاف كې د جمعې د غسل لپاره وتل څنگه دى ۴۶
- آيا معتكف تر لامبلو وروسته ناپا كې جامي پر يمنځلاى شي اوله كوره دودې راوړلاى شي ۴۷
- آيا معتكف له اعتكاف ځاي څخه بهر ويداى شي ۴۸
- د گرمي په وجه د لامبلو لپاره وتل څنگه دى ۴۹
- آيا معتكف د لامبلو لپاره اوبه تودولاى شي ۴۹
- د بولو لپاره تلونكې معتكف غسل كولاى شي او كنه ۴۹
- د مجبوريت په وجه د مړي د لمبولو لپاره وتل څنگه دى ۵۰
- د جنازې د لمانځه لپاره وتل څنگه دى ۵۱
- آيا په لاره كې معتكف د جنازې په لمانځه كې برخه اخيستلاى او د ناروغ پوښتنه كولاى شي ۵۲
- آيا معتكف داذان كولو لپاره تللاى شي ۵۳
- آيا معتكف بل ځاى د قرآن وراوړولو لپاره تللاى شي ۵۳
- آيا معتكف په مسجد كې د مريض په كتلو نسخه ورليكلاى شي ۵۳

۵۴	دمقتلې د نيتي لپاره دمعتكف وتل څنگه دي
۵۴	آيا معتكف دخكومتني وظيفي اخيستلو لپاره وتلاي شي
۵۵	دوينستانو جوړولو او مستحب غسل لپاره وتل څنگه دي
۵۵	په مسجد كي دوينستانو جوړول څنگه دي
۵۶	آيا معتكف دسگريټ، بيري او نورو لپاره وتلاي شي
۵۷	دمجبوريت په وجه په اعتكاف كي كار كول څنگه دي
۵۷	معتكف كه كوروالي او نورو گري نوڅه حكم دي
۵۸	معتكف كه له اعتكاف ځاي څخه دباندې وايستل شي نوڅه حكم دي
۵۹	معتكف كه ليونې يا بيهوشه شي نوڅه حكم دي
۵۹	آيا معتكف كوم دنياوي كار كولاي شي
۵۹	دزيات نه واقع كيدونكي عذر حكم
۶۰	ځيني فاسدونكي اونه فاسدونكي شيان
۶۱	كه معتكف په هيره له مسجد څخه ووزي نوڅه حكم دي
۶۲	دمعتكف لپاره بنې خبري
۶۲	دښو خبرو يو لنډ سرليك
۶۳	داعتكاف مكروهات
۶۳	داعتكاف آداب
۶۳	داعتكال په آدابو كي داشيان دي
۶۴	داعتكاف منع شيان
۶۴	ديوي غلطې خبري ليزي كول
۶۵	اعتكاف او حنفي مذهب
۶۵	له مسجد څخه دباندې راوتلو دري قسمونه دي
۶۷	نيز اعتكاف ثبوت

۶۸	داعتكاف مستحبات
۷۰	داعتكاف مباحات
۷۳	ومعتكف ته دمير منو را تلل
۷۳	داعتكاف مكروهات
۷۴	دمعتكف ورځپاڼي لوستل
۷۵	اعتكاف فاسدونكي شيان
۷۷	يوه لارښودنه
۸۲	ومعتكف ته مخه راتلونكي اړتيا وي
۸۲	په اعتكاف كي دشرعي اړتيا مسئلي
۸۳	يوه قاعده
۸۴	دمعتكف لپاره داځان مسئلي
۸۵	داعتكاف دطبعي اړتيا مسئلي
۸۷	په اعتكاف كي دناځا په پيښدونكي اړتيا بيان
۸۸	داعتكاف دځاي مسئلي
۸۹	دمعتكف لپاره دمسجد حدود
۹۰	دمعتكف لپاره دمسجد ودغو ځايونو ته تگ جائز نه دي
۹۱	ارزښتمن هدايت
۹۱	دمسجد دديوالونو حكم
۹۲	دمعتكف لپاره خودپوريزه مسجد حكم
۹۳	ومعتكف ته داحتلام كيدو حكم
۹۳	دسروالي لپاره غسل كول
۹۴	دمعتكف داودس كولو حكم
۹۵	دمسنون اعتكاف دقضاء راوړلو طريقه

۹۷	دمعتكف لپاره د عمل كولو يوه لنډه طريقه
۱۰۰	ځينى ځانگړى اعمال
۱۰۰	صلاة التسبيح
۱۰۰	صلوة الحاجة
۱۰۴	ځينى مستحب لمنځونه
۱۰۵	تحية الوضوء
۱۰۵	د اشراق لمونځ
۱۰۶	د خابست لمونځ
۱۰۷	صلوة الاوابين
۱۰۸	

د فهرس پاى

واخړ دعوانا ان الحمد لله رب العلمين

ابو خالد

د حضرت مولانا مفتي نظام الدين صاحب مد ظله رايه

د دارالعلوم ديوبند د دارالافتاء ناظم

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيد المرسلين
وعلى آله واصحابه اجمعين

تر نظر لاندې رساله مكمل او مدلل داعتكاف مسئلې، هم د مؤلف
د مخكښو دوو كتابو مكمل او مدلل د تراويحو مسئلې، او مكمل
او مدلل دروژې مسئلې، د ځانگړتياوو او فائده په څير
ځانگړتياوې او فائده لري.

هره مسئله د حوالې د عبارت سره سم وړاندې كولو سره باور
او اعتماد نور ژور شي. الله تعالى دى دغه رساله هم دعا مو او خا
صو په گټه تمامه كړي او قبوله دى كړي آمين.

العبد نظام الدين

د دارالعلوم ديوبند مفتي

(۱۴۰۲۶ ۱۹ هج)

د مؤلف وينا

هر کال په لیدو کې راځي چې درمضان المبارک په میاشته کې په عامو مسلمانانو کې د دیني جذبو یو زبردسته جوش پیداشي، او د دوی په عباداتو کې ځانگړې زیاتوب احساسیږي، بیا په آخری عشره کې نژدې په هر مسجد کې بڼا غلی معتکفان هم په نظر راځي بلکه ځای ځای مسجدونه په اعتکاف کونکیو ډک شي، خو ډیر ه دافسوس خبره ده چې داعتکاف له مهمو مسئلو د ناخبرتیا له امله د ډیرو وگړو اعتکاف نه صحیح کیږي، ډیر ځله زیاتره اعتکاف کونکي په لومړني ورځ خپل اعتکاف فاسد کړي او دوی په خبر هم نه وي. د دغو حالاتو په نظر کې نیولو سره بنده دخپلو مشفقو استاذانو د توجه په فیض په اعتکاف کې روزانه رامخته کیدونکي ضروري مسئلې د فقه د سند درلودنکو کتابوله حوالو څخه په دغه رساله (مکمل او مدلل داعتکاف مسئلې) کې راغونډې کړي دي تر څو اعتکاف کونکي بزرگان او دوستان له دغو مسئلو گټې تر لاسه کړي او خپل اعتکاف له فاسدیدو وساتي او هغه زیات نه زیات درحمت او ثواب باعث وگرزوي.

ربنا تقبل منا انک انت السميع العليم

محمد رفعت قاسمی د دارالعلوم دیوبند مدرس

۸ جمادی الاخری ۱۴۰۷ هج -

اعتکاف څه دی؟

د روژې په وسیله د انسان نفسیات پر اعتدال راوړلو سره هغه د شریعت د غوښتنو تر سره کولو وړ جوړ کړي و اوس چې کله په دې طریقه شل ورځې تېرې کړي گواکې درو حانی دوايو نصاب (کورس) بشپړ شو، نو اوس الله تعالی داو غوښتل چې زما بنده له ما پرته له ټولو مخلوقاتو څخه نامهمی اړیکې پرې کړي یواځي زما پر در پر یوزي، اوله ما پرته دده له هیچا سره تړاو پاتی نه شي. په روژه کې یې خپله محبوبه میرمن یواځي په ورځ کې په پرې ا پېښي وه، کله چې بنده په دې کې بریالی شو، نو اوس یې شپه او ورځ له هغې بیل کړي دا ټول گوښه توب یې د ځان لپاره خاص کړي، او وی فرمایلي چې خوراک، خښاک، پریوتل، ویدیدل ټول زما په کور کې کوه اوزما کومه یادونه چې دی د دنیا په کارونو کې د بوختیا پر مهال کوله، اوس به هغه له ټولو جلا زما د عبادت په ځای کې کیږي تر څو د دنیا له ناپاکه ماحول یو لورته شي په زړه او دماغ دی زما مینه ښه ننوزي، اوستا د زړه پر دنیا اوس حکومت وي نو یواځي دیوه او قهار الله تعالی وي. (رمضان کیهی، ص ۱۴۰)

د معتکف مثال دهغه سړي په څیر دی چې د چاپر دروازه پر یوزي او وائي چې تر څو زما درخواست قبول نشي نه ځم.

که په رښتیا همدغه حال وي نو له سخت څخه د سخت زړه انسان به هم زړه نرم شي، او د الله تعالی سخي ذات خو د پخښی لپاره

چي و دنياته شاګړي دالله "پر دروازه پريوزي نو دهغه په ناز
کيدو کي څه شک کيدای شي او الله تعالی چي دچا اکرام وکړي
، نو دهغه ددکو خزانو بيان څوک کولای شي.

داغه رنگه معتکف هر وخت په عبادت مشغول وي چي سړي په
ويديدو وينسيدو هر وخت په عبادت کي شميرل کيږي او الله "ت
نژدي والي دی ، په حديث کي راغلي دي چي : کوم څوک يولاس
زما پر لور نژدي شي زه هغه ته دوه لاسه ورنژدي کيږم او څوک چي
زما و طرفته (سوکه هم) تګ کوي زه دهغه پر لور په منډه ورځم
، داغه رنگه په دی کي دالله "په کور کي کيدل دي اوسخی کور به
تل وکور ته دراتلونکيو اکرام کوي ، داغه رنگه دالله ﷺ په قلعه
کي محفوظيږي چي دښمن هلته ورتلاي نشي. داغه رنگه په
اعتکاف کي خوتګ راتګ اودلته هلته کارونه هم نه وي ځکه
نوله عبادت اوسخی بادار له ياده سواکومه بله بوختيا هم نشي
پاتې. (فضائل رمضان ص ۵۱)

داعتکاف ثواب

که يواځي دالله "درضا لپاره اعتکاف وکړل شي نو ډير لور او ستر
شان درلودونکي عبادت دي : رسول الله صلى الله عليه وسلم
داعتکاف ډير زيات اهتمام کاوي : امام زهري رحمه الله وايي چي
رسول الله صلى الله عليه وسلم به کله ډير کارونه کول او کله به يې
پرېښودل خو له کوم وخت څخه يې چي مديني ته تشریف راوړي
دژانده ون تر آخره هيڅکله يې هم (درمضان داخري لسو ورځو)

اعتکاف نه پرېښود خو حيرانتيا ده چي خلک په پوره ډول ددی
پابندی نه کوي...

داعتکاف کونکيو په اړوند رسول الله صلى الله عليه وسلم ارشاد دي
: هو يعكف الذنوب ويجري له من الحسنات كعامل الحسنات كلها
(رواه ابن ماجه عن ابن عباس رضی الله تعالی عنهما)

اعتکاف کونکي له گناهونو ساتل کيږي اودهغه لپاره (بيله
کولو) هم دومره نيکياني ليکل کيږي څومره چي دکونکيو لپاره
ليکل کيږي : تشریح : په دی حديث کي داعتکاف دوی غټي
مهمي گټي بيان شوي دي : (۱) يوه خدا چي انسان له گناهونو
ژغورل کيږي ، ښکاره خبره ده چي انسان چي هر ځای کښيني له هر
ډول ځلکو سره مخ کيږي او بيا دټولي نړۍ کيسي او پريکړي
مخته راځي په کومو کي چي دروغ ، رښتيا ، غيبت ، بهتان ، او
نور هرو مرو وي په ځان بچ کولو کي هم انسان دخپل ماحول له تا
ثيراتو ډير لږ په حفاظت کي کيږي . خوپه مسجد کي په کښينستو
انسان له دغو ټولو جگړو ساتل کيږي . (۲) دوهمه غټه دگټي خبره
دا په لاس راغله چي دډير و نيکيانو ثواب بيله کولو هم په مفت
کي ورکول کيږي : حقيقت دادي چي الله تعالی دورکړي لپاره
بهاني پلټي چي کومه بهانه په لاس راشي نو خپل بنده نازوم ،
معلوميږي داسي چي خداي ﷻ خودورکړي پر يکړه کړي ده
اما په يوه بهانه يې را کول غواړي : اعتکاف کونکي خو ډير نيک
کارونه لکه (په جنازه کي برخه اخيستل ، دناروغ پوښتنه اونور

(صرف په دې وجه نه کوی چې ده په مسجد کې هستوگنه پیل کړې ده، نو چیرې بنده دافکر ونکړې چې اعتکاف می وکړ په سلگونو عبادتونو اوله غوره کارونو پاته شوم، ځکه الله تعالی بيله کولو دغه ټول ثوابونه دده لپاره مقرر کړل، څومره ښه موقع ده، کیدلای شي لږې چې سړی اعتکاف نه کولای نودومره نیکيانی یی هم نه شوی کولای، خواوس داعتکاف په برکت وده ته دغه ثواب ورکول کیږي.

(۳) اعتکاف عشر فی رمضان کحجتین وعمرتین..

رواه البیهقی، السراج المنیر ج ۱ ص ۲۲۰ الترغیب ج ۲ ص ۱۴۹

ژباړه: درمضان دآخری لسو ورځو داعتکاف ثواب ددوو حجو اودووعمر و برابر دی.

تشریح: (دقدردانوارتیاده)، که په کوم کار کې ددنیا دومره ګټه خوڅه کوی ددی لسمه برخه هم مونږ ته په نظر راغلی وای نومونږ به ددی ولاس ته کولو لپاره وینه اوخوله یو کړی وای، خوددینی کارونو زموږ په زړونو کې هیڅ قدر هم نشته، ځکه نوله غټی څخه غټی ګټې په اوریدو هم مونږ سر نه خلاصوو... دیوه وږده حدیث شریف لنډیز دی چې کوم څوک دالله ﷻ لپاره دیوی ورځې اعتکاف کوی الله تعالی دوزخ له ده څخه دځمکې او آسمان دواتن په اندازه درې چنده لیری کوی یعنې له دوزخ سره ګواکې دده هیڅ تړاونه پاته کیږی، خو په مونږ کې به څومره خلک وی دکومو په زړونو کې چې ددغو ټولو ګټو اجر او ثواب په اوریدو داعتکاف

شوق اوجذبه راپیداشي، او هغه ددی لپاره په راتلونکي روژه کې چمتووي. لږ تر لږه ددی ثواب دلاس ته کولو ډیره هوسا طریقه داده چې پنځه وخته چې دلمانځه لپاره ومسجد ته ورننوزو نوداعتکاف نیت وکړو؟ ترڅو چې په مسجد کې یو و. که یومخ خپ هم کښینو بیا هم داعتکاف ثواب راکول کیږی او که قرآن کریم یا تسبیحات اونورهم وایو نوددی ثواب جلاراکول کیږی (رمضان کیهی، ص ۱۴۴) (دعینی شرح بخاری ج ۵ ص ۳۷۱ په حواله اوسن ابن ماجه ص ۱۲۸)

داعتکاف روح

حافظ ابن قیم رحمه الله واثي چې داعتکاف مقصد اودهغه روح و زړه ته دالله له ذات سره تړون ورکول دی چې وتولوته شا کړی دهغه سره یو ځای شي اودټولو بوختیا وپه بدل له هغه پاک ذات سره مشغول شي اودهغه دغیر له لوری اړیکې پری کړی په داسی ډول په هغه اخته شي چې دخیالاتواوفکر ونودټولو پر ځای دهغه دپاک ذکر اودهغه د مینې کیفیت شي.. تردی چې دمخلوق سره دمینې پر ځای دالله سره محبت پیداشي چې دغه محبت به دقبر په وحشت کې کارورکوی په هغه ورځ به دالله ﷻ له پاک ذات پرته نه کوم مینه وال وی اونه کوم زړه ور خوشحاله کونکی: که دزړه مینه له هغه سره راغلی وی نو څومره په خوند به وخت تیرېږي.

(فضائل رمضان ص ۵)

داعتکاف حکمتونه اوفائدي

په اعتکاف کې چې دشرعی حکم کیدو له کبله هر څومره ګټی او

خلوت کي اوسېږي نو سوکه سوکه ټول ختمېږي اوزړه به په پوره ډول د دنیا له خيالو خالي او د یوه الله ولورته به متوجه شي اودې به د عبادتو نو دانوارو او برکتونو تر لاسه کولو وړو وگړي (۳) د خلکو سره په ناسته پاسته اود کارو بار په بوختیا ووکي چي له انسان څخه کومې کوچنۍ غټې ډیرې گناهوې کیږي په اعتکاف کي له هغوی څخه په حفاظت کی وي (۴) الله تعالی فرمایي: چي کوم څوک وماته یو لاس را نژدی کیږي زه وهغه ته دوه لاسه ور نژدی کیږم او څوک چي زما پر لور تگ کوی راځي زه په منډه ور ځم هغه خپلوم، او اعتکاف کونکی خود خپل کور او ټاټوبي په پرېښودلو یواځي نژدی نه بلکه دخدای کورته راشي دهغه ودرته پریوزي. نو اوس تاسو اندازه وکړي چي الله تعالی به څومره نژدی او پر ده به څومره مهربان وي (۵) درانه خلک و خپل کورته د راتلونکيو میلنو عزت او قدر کوی نودسخیانو سخي او ورکو نکوته ورکونکي به خپل کورته د راتلونکي میلنه آیا هیڅ عزت او اکرام ونکړي (۶) شیطان دانسان پخوانی دشمن دی خو کله چي انسان دخدای په کورکی وي نو گواکي په ټینگه قلعه کي دی، شیطان اوس دده هیڅ تاوان نشي کولای (۷) ملائکي هروخت دخدای په عبادت اودهغه په یاد کي وي اود ملائکو سره مشابېت پیدا کوی اوملائکي خو و الله جل و الله ته ډیرې نژدې دی ځکه دابنده هم دالله "قرب اودهغه نژدیکت حاصلوی (۸) نبی کریم صلی الله علیه وسلم فرمائي چي تر څو انسان دلمانځه په انتظاروی وهغه

حکمتونه وی خو کم دی. دلته یو څو لنډ حکمتونه اوفائدي لیکل کیږي.

(۱) که یواځي داسی ویل شوی وي چي یو مخ پر یوه طرف پرداسی ځای لس ورځي تیری کړه چیري چي مارغه وزرهم نشي رپولای نو ښکاره خبره ده چي گوښه توب لوتنهائي خوزیات په برخه کیږي خود داسي گوښه توب څه فائده چي انسان دانسان پر ځای یز غرني حیوان جوړشي اوله ناوړه صحبتونو څخه دځان ژغورني په شوق له ښو صحبتونو څخه هم بی برخي شي ځکه الله تعالی د اعتکاف لپاره مسجد وټاکي ولي چي بیهوده او غلط ډول خلک خو مسجد ته نه راځي دکومو ناسته چي تاوانی وی: تل له لمونځ گزارو، پر هیزگارو او تهجد کونکو خلکو سره مخامخ کیدل دی له هغوی سره ناسته ولاړه خبري اتری کیږي دکومو مجلسونو چي بی پایانه گټور او په کار راتلونکی دی، ځکه نو همدغه وجه ده چي دداسی مسجد حکم یي وکړ چیري چي پنځه وخته لمونځ کیږي ولی چي که په داسی وران مسجد کی اعتکاف کیدای چي دانسان تر لیری لیری ښه نه وي نو تر گټي به یي تاوان ډیر وای نه به په جماعت سره لمونځ وای اونه به دنیکو خلکو مجلسونه په نصیب وای.

(۲) په اعتکاف کی انسان بی فکره شي اوزړه د دنیا له تفکر اتو خالی شي، دانسان توجه له خدایه لیری کونکی شيان خوا که هغه شيان په انسان کي دننه وي یا دباندی. چي کله انسان په

واجب اعتکاف

(۱) که چاندر منلی وی نذر خوانا معلق وی لکه چي کوم څوک پيله کوم شرط داعتکاف نذر وکړي چي زه به دخداي لپاره دری ورځي اعتکاف کوم، یا معلق وی لکه چي کوم شخص داسی شرط وکړي چي که زما فلاني کار وشو نو زه به دالله ﷻ لپاره دوی ورځي اعتکاف کوم. نو دا اعتکاف واجب شو اوله دی سره پخپله روژه هم واجب شوه ولي چي داعتکاف دوجوب لپاره روژه شرط ده، کله چي څوک اعتکاف کوي نوروژه به هم ورومرو نیسی بلکه که داسی نیت هم وکړي چي زه به روژه نه نیسم بیا هم دروژی نیول ورباندی لازمیري. همد اوجه ده که کوم څوک دشیې داعتکاف نیت وکړي نو هغه لغودی ولی چي شپه دروژی محل نه ده، هو که دشیې او ورځي دواړو نیت وکړي یا یواځی دڅو ورځو نوبیا په ضمن کی شپه هم ورسره داخلیري اودشیې اعتکاف کول به هم ضروری وی او که یواځی دیوی ورځی داعتکاف نذر وکړي نوبیا شپه په ضمن کی ورسره نه راځي: په ځانگړی توگه دروژی داعتکاف لپاره دروژو نیول ضروری نه دی ځواکه په هر غرض روژه ونیوله شي داعتکاف لپاره کفایت کوي دمثال په ډول یو سړی دروژی په میاشت کی داعتکاف نذر وکړي نو درمضان روژه دده داعتکاف لپاره هم کفایت کوي: هو ددی روژی واجب کیدل ضروری دی، نفلی روژی ددی لپاره کفایت نه کوي مثلاً یو سړی نفلی روژه ونیسي او تر هغه وروسته ده هم دغي ورځي داعتکاف

ته دلمانځه ثواب ورکول کیږي، په اعتکاف کی داثواب هم ولاس ته کیږي (۹) ترڅو چي سړی په اعتکاف کی وی وهغه ته په تسلسل سره دعبادت ثواب ورکول کیږي ځواکه دي پته خوله ناست وی یا ویده وی یا په خپل کوم بل کار مشغول وی: (۱۰) داعتکاف کونکی هره دقیقه په عبادت کی وی نو دقدر دشیې ولاس ته کولو هم له دی غوره کومه بله طریقه نشته ولي چي هرکله چي دقدر شپه راشی دي به په هر حال په عبادت کی وی.

(رمضان کياهي، ص ۱۴۲) دمشکوة شریف لومړی ټوک مخ ۲۸ په حواله

دا عتکاف شرطونه

(۱) په کوم مسجد کی چي پنځه وخته لمونځ په جماعت سره کیږي په هغه کی دی اعتکاف وکړل شی (۲) داعتکاف په نیت په مسجد کی پاتي کیدل، نویله قصد اوارادی پاته کیدل وته اعتکاف نه ویل کیږي: کله چي دنیت صحیح کیدو لپاره دنیت کوونکی اسلام او عقل شرط دی: ځکه نو د عقل اود اسلام شرط دنیت په ضمن کی راغلی (۳) له حیض اونفاس (میاشتنی ناروغي اود ماشوم زیږولو له ویني) خالی او پاکیدل اود جنابت له ناپاکي هم پاکیدل، بلوغ یا نارینه والی داعتکاف لپاره شرط نه دی، دنابالغه مگر پوه او میرمنی اعتکاف صحیح دی.

(علم الفقه دریمه برخه مخ ۱۴۲ اود بهشتی زیور یولسمه حصه ص ۱۰۷ دشرح تنویر لومړی ټوک مخ ۱۵۵ په حواله)

دا عتکاف قسمونه

اعتکاف درې ډوله دی: (۱) واجب (۲) مؤکد سنت (۳) مستحب

نذر وکړي نوصحيح نه دی. هو که کوم سړی درمضان دټولې میاشتي داعتکاف نذر وکړي اواتفاقا په روژه کې ونه کړل شي نوپه کومه بله میاشت کې ددی په بدل کولو سره دده نذر پوره کېږي خو پر لپسي روژې نیول اوپه هغوی کې اعتکاف کول به ضروري وی.

بهبشتي زیور یوولسمه برخه مخ ۱۰۷ دشامی ج ۲ ص ۱۷۷ اود شرح تنویر ج ۱ ص ۱۵۲ په حواله: (۲) سنت اعتکاف په دی کې خوروژه هسی هم وی ځکه نو ددی لپاره دروژې وشرط لگولو ته اړتیا نشته. یعنی دروژي دمیاشتي دآخرنیو لسو ورځو اعتکاف مؤکد سنت دي دادشلمې ورځې مازدیگر دلمر لویدو مخکې پیل کېږي اوداختر میاشت خواکه ۲۹ وی اوکه د ۳۰ وی دمیاشتي دبنکاره کیدوسره سم پای ته رسیږي، دغه اعتکاف رسول الله صلی الله علیه وسلم تل په ډیره پابندي سره کړی دي. په صحیح احادیثو کې نقل شوی دی: دغه اعتکاف مؤکد سنت کفایي دی یعنی په محله یا په کلي کې دځینو وگړو په کولو دټولو غاړې خلا صیږي اوکه هیڅوک یې هم ونکړي نو پر ټولو به ددی وبال اوگناه وی. (بهبشتي زیور حصه ۱۱ ص ۱۰۷ دشامی ج ۲ ص ۱۷۸ په حواله)

(۳) مستحب اعتکاف په مستحب اعتکاف کې روژه نیول شرط نه دی، اونه ددی لپاره کوم ټاکلی مقدار شته یوه دقیقه بلکې تردی په لږوخت کې هم کیدلای شي.

(بهبشتي زیور حصه ۱۱ ص ۱۰۸ دشامی ج ۲ ص ۱۷۷ په حواله)

د مستحب اعتکاف په اړه حضرت شیخ الحدیث لیکي: دامام محمد رحمه الله علیه په نزد دلږوخت لپاره هم اعتکاف جائز دی اوپر همدې فتوی ده ځکه نو دهر سړی لپاره مناسب دی چې کله ومسجد ته ورتنوزي داعتکاف نیت دی کوی چې په دی وخت په لمانځه اونورو بوخت وی داعتکاف ثواب هم ورسره وی. ما خپل پلار محترم نورالله مرقده ددی اهتمام کونکی لیدلي ؤ چې کله به مسجد ته ولاړي نودنې پښې په دننه ور داخلو لو سره سم دسنتي په بې داعتکاف نیت کاوي اودیر ځله به وخادمانو ته دورنودلو په غرض په لوړ آواز هم نیت کاوي. (فضائل رمضان ص ۵۰)

داعتکاف تر ټولو غوره ځای

تر ټولو افضل هغه اعتکاف دی کوم چې په مسجد حرام یعنی کعبه شریفه کې وکړل شي تردی وروسته دنبوی مسجد مقام دی بیا دبیت المقدس مسجد اوتر هغه وروسته دهغه جامع مسجد درجه ده چیرې چې دجماعت بندوبست وی که په جامع مسجد کې دجماعت نظام نه وی نو دمحلې مسجد غوره دي تردی وروسته هغه مسجد دی په کوم کې چې زیات جماعت کیږي، دمیرمنو لپاره دخپل کور په مسجد کې (چیرې چې لمونځ کوی) اعتکاف کول بهتر دی. (علم الفقه حصه ۳ ص ۴۲)

درسول الله صلی الله علیه وسلم اعتکاف

دنبی کریم صلی الله علیه وسلم شریف عادت داؤ چې درمضان په آخری عشره کې به یې اعتکاف کاوي: کله چې به دروژې آخرنی

لس ورځي راغلي نودده مبارک ﷺ لپاره به په مسجد کي يوځای ځانگړی شو او هلته به د نبی صلی الله عليه وسلم لپاره کومه پرده د چټايی او نورو ولگول شوه یا به کومه کوچنی خیمه ودرول شوه او په شلم تاریخ چي کله به نبی صلی الله عليه وسلم د سهار لمونځ وکړ هلته به ورغلي او دا خبره میاشتی په لیدو به بهرته راوتی پر دی مهال به نبی صلی الله عليه وسلم خپل خوراک څښاک هم هلته کاوی، او هم هلته به ویده کیدی دده مبارک له بی بی گانو څخه چي به د کوم یوی دده د زیارت کولو قصد و هغه به هم هلته ورتله، او تر لږ ناستی وروسته به بیرته ستنیده، بيله کومی سختی اړتیا دي مبارک له هغه ځایه دباندی نه راوتی. یو ځل دده مبارک د سر پاکولو قصد و او ام المؤمنین عائشة رضی الله تعالی عنها د حیض په ورځو کي وه نوده مبارک (خپل سر مبارک له درېچي رابهر کړ او ام المؤمنین په منبرولو ورپاک کړی.

(صحیح بخاری او نور) علم الفقہ حصه ۳ ص ۴۵

په پیسو په بل اعتکاف کول

پوښتنه: دڅه شی په ورکولو په بل اعتکاف کول څنګه دی؟

ځواب: په اجرت اعتکاف کول جائز نه دی. ولی چي د عباداتو لپاره مزدوری ورکول او اخیستل دواړه ناجائز دی لکه چي درد المحتار فصل فی الجنائز والا جارات کي په تفصیل سره ددی څرګندونه وجود لری هو که بی د اجرت له ټاکلو اعتکاف ورباندی نه کړی او د اعتکاف په کولو په هغه ځای دڅه ورکولو رواج هم نه

وی نوڅه ورکول روادی بلکه داپه امر بالمعروف کي داخلیری.
(فتاوی دارالعلوم ج ۲ ص ۵۱۲ در مختار باب صلوة الجنائز بحث غسل ج ۱ ص ۸۰۴ په حواله)
که دیوه کلی سړی په بل کلی کي اعتکاف وکړی سنت دکوم کلی

اداکیری

پوښتنه: که دیوه کلی سړی بل کلی ته ولاړشی اعتکاف وکړی نوله کفایه سنت څخه د کومی سیمي خلکو غاړی خلاصیری؟
ځواب: د فقهاؤ له عبارت څخه معلومیری چي د هغه کلی اوبشار دوگړو غاړی خلاصیری چیری چي معتکف اعتکاف کړی وی، ولی چي اعتکاف له مشهور قول سره سم کفایه سنت دی چي دهر کلی له خلکو سره تړاولری. نولکه څنګه چي داعتکاف په پر ښودلو هغه خلک گنهګاره کیږی همدارنګه په ادا کولو هم د هغوی غاړی خلاصیری.

(رفی جامع الرموز و قیل اسنة علی الکفایة حتی لو ترک فی بلدة لا ساؤ الخ ص ۱۶۴)

ښکاره خبره ده چي په دی عبادت کي د گناه تړاو د ښاروالو داعتکاف سره نه دی ورکول شوی بلکه په ټولو ښارو کي داعتکاف په نه کیدو ښاروالو ته گنهګار ویل شوی دی. چي ورځني ظاهر دی چي که پردي سړی هم معتکف شی نو په داسی صورت کي په ټول ښار کي داعتکاف نه کیدل نه صادقیری؟ له کوم څخه چي دالا زمیری چي د ښار داوسیدونکو له دی سنته غاړی خلاصیری.

(فتاوی دارالعلوم ج ۲ ص ۵۱۲)

ایا دغټ کلی په اعتکاف دکوچنی کلی داوسیدونکو غاری خلاصیږي؟

پوښتنه: دغټ کلی په مسجد کي په اعتکاف کولود کوچنی کلی چي دغټ کلی سره یو مخ نښتی وی دخلکودمه له دغه کفایه سنت څخه فارغیږي اوکنه؟

ځواب: دغټ کلی په مسجد کي په اعتکاف کولود کوچنی کلی دخلکو له دغه کفایه سنت څخه غاري نه خلاصیږي..

(فتاوی دارالعلوم ج ۲ ص ۵۰۱ درمختار باب الاعتکاف ج ۱ ص ۱۷۷ په حواله)

ایا اعتکاف په هره محله کي کفایي سنت دي؟

پوښتنه: درمضان المبارک په آخرنی لسوورځو کي اعتکاف سنت کفایي دي، آیا دکفایي مطلب دادي چي یواځی په یوه مسجد کي په اعتکاف کولو دټولو ښاروالو له لوري سنت ادا کیږي، آیا دیوی محلی له طرفه ادا کیږي، یا که داچي په هر هر مسجد کي اعتکاف ضروري دي؟

ځواب: ددی په اړوند می کومه صریح جزئیة ونه موندله؟ البته په شامی کي داعتکاف سنت دتراویحو قائمولو نظیر ښودلی دی اودتراویحو په باب کي ددریو قولونو تر نقلولو وروسته یې تر جیح ودیته ورکړی ده چی دهری محلی په مسجد کي دتراویحو په قائمولو کفایه سنت ادا کیږي له دی څخه ثابتیږي چي داعتکاف هم همدغه حکم دي.

(احسن الفتاوی ج ۴ ص ۴۹۹ درالمختار ج ۱ ص ۲۲۰ په حواله)

درمضان داخری عشری اعتکاف واجب دي که نقل؟

دروژی دمياشتی داخرنیو لسوورځواعتکاف مؤکد سنت کفایه دی اودا قسم له واجب اونقل اعتکاف څخه بیل دی..

(فتاوی دارالعلوم ج ۲ ص ۵۰۷ درالمختار باب الاعتکاف ج ۲ ص ۱۷۷ په حواله)

سنت اعتکاف له کوم وخت څخه ترکوم وخت پوري وی؟

دروژی دمياشتي په شلمه دلمر ترلویدولر مخته مسنون اعتکاف پیل کیږي اودروژی پر ۲۹ یا ۳۰ یعنی کله چي داخرمياشت ولیدل شي تر هغه وخته پوري وی. که دلمر تر لویدولر مخته مياشت ولیدل شوه نودلمر ترلویدو په اعتکاف کي کښینستل ضروري دی.

(بهشتی زیور حصه ۳ ص ۲۲ دشامی ج ۲ ص ۱۷۹ په حواله)

له عشری څخه دکم اعتکاف کوونکی حکم

پوښتنه: که کوم څوک دجسم دناتوانی له کبله دپوره آخرنیو لسو ورځواعتکاف نشی کولاي اودری یا پنځه ورځی وروسته یعنی د۲۱ او ۳۰ په منځ کي اعتکاف وکړی نودسنت څه ثواب ورکول کیږي که له رمضان پرته دنورو اعتکافونو په ډول یواځي نفلی بلل کیږي؟

ځواب: سنت اعتکاف داخری عشری دقیدسره سنت دی، اوکله چي دا قید عملی نشونو نه سنت دی اونه دسنت کوم جز گرځي یواځي نفلی دی.

(امداد الفتاوی نوی ترتیب ج ۲ ص ۱۵۴)

په یویشتمه شپه په اعتکاف کې کښینستلو څه حکم دی؟

پوښتنه: کوم څوک چې په یوویشتمه شپه تر پېشلمې کولو وروسته د سهار تر سپیدولو پورې مخته داعتکاف په نیت و مسجده ورننوزي دهغه اعتکاف صحیح کیږي او کنه؟

ځواب: سنت دادي چې په شلمه دلمر تر لويډو مخکې مخکې مسجده ورننوزي خو تر دی وروسته چې هروخت هم نیت وکړي و مسجده ور داخل شي بیا هم صحیح دی خودپوره غشري فضیلت په دی صورت کې نه حاصلیږي: نبي کریم صلی الله علیه وسلم د بشپړې غشري (درمضان د آخرنیو لسو ورځو) اعتکاف کړی دی کوم چې د شلمې له ماښام څخه بشپړ کیدای شي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۲ ص ۵۰۸ دردمحتار ج ۲ ص ۱۷۷ باب الاعتکاف په حواله)

تر شلمې شپې وروسته په اعتکاف کې د کښینستلو څه حکم دی؟

پوښتنه: که معتکف و اعتکاف ته د شلمې د شپې د څه برخې ترتیر یدلو وروسته ور داخل شي نو آیا د آخری غشري سنت ادا کیږي کنه ځواب: په دی صورت کې د آخری غشري پوره اعتکاف ونه شو او سنت پوره نه شو. (فتاوی دارالعلوم ج ۲ ص ۵۰۲ دردمحتار ج ۲ ص ۱۷۷)

د عذر په وجه اعتکاف نه کول څنگه دی؟

پوښتنه: یو مسافر مولوی صاحب له دوو کلو څخه دلته دی، د اعتکاف ډیر فضیلتونه بیانوي اما پخپله په اعتکاف کې نه کښیږي او د عذر وایي چې زما په کور کې دیوځای اوسیدلو لپاره څوک نشته زما خپلوان او عزیزان نشته. زما وکورتې تږدی یو

خالی ډگر دی میرمن او ماشومان می ډیر ډارېږي او کله ناکله په کور کې ډبرې راځي نښلي، د مولوی صاحب د عذر د قبلولو وړدی او کنه؟

ځواب: د بیان شویو عذرونو له کبله اعتکاف پریښودل گناه نه ده، ولی چې درمضان د آخرنیو لسو ورځو اعتکاف کفایه سنت دی. (فتاوی دارالعلوم ج ۲ ص ۵۰۷ دردمحتار باب الاعتکاف ج ۲ ص ۱۷۷ په حواله)

ایا دروژي نیولو توان نه درلودونکي سنت اعتکاف صحیح کیږي

پوښتنه: درمضان د آخری غشري داعتکاف کولو می خیال دی خود روژي نیولو توان نه لرم نوبی له روژه نیولو اعتکاف صحیح دی کنه؟

ځواب: د مسنون اعتکاف لپاره روژه شرط ده ځکه نو بیله روژي اعتکاف نفلی دی: مسنون اعتکاف نه دی.

(فتاوی رحیمیه ج ۳ ص ۱۱۰)

دنا با لغه ما شوم اعتکاف کول څنگه دی

پوښتنه: نابا لغ ماشوم درمضان په آخری عشره کې اعتکاف کولای شي کنه؟ دلته یو نابا لغ هلک په اعتکاف کې کښینستلی دی که جائز نه وي نو هغه راولاړ کړو؟

ځواب: نابا لغ هلک که پوه وي، لمونځ پیژني، او په صحیح طریقه یې کوي نو اعتکاف کیدلای شي، نفلی گرځي مسنون اعتکاف نه گرځي: که ناپوه دی نو نه شي کښینستلای. ولی چې د مسجد دبی ادبي اندیښنه ده. (فتاوی رحیمیه ج ۵ ص ۲۰۲)

دچا د بدن چي بد بوي څي دهغه اعتكاف څنگه دي؟

پوښتنه: يونسري مورزاده دپوزي ناروغه دي دكومى په وجه چي بد بوي راځي، په علاج او تدابي هېڅ گټه ترلاس نه شوه نو دداسي سړي په اعتكاف كي كښينستل څنگه دي (۲) داغه رنگه داسري دپنځو لمونځولپاره مسجد ته ولاړشي اوكنه، اوكه نور لمونځ كونكي دده په بدبويي زغمولو خوشحاله وي بلكه دده په نه حاضريدو په تكليف كيږي نوآيا بيا هم دمسجد داحترام په خيال تگ په كار دي اوكنه؟

ځواب: په حديث شريف كي دي كوم څوك چي له دي بوي جني در ختي خوراك وكړي هغه دي زمونږ مسجد ته نژدي نه راځي ځكه چي په هغه شي سره ملائكه ووته تكليف رسيږي په كوم شي چي انسان په تكليف كيږي ځكه نو دچا د بدن دكومى برخي په بدبويي چي خلكوته تكليف وي نو دهغه لپاره مسجد ته راتگ نه دي پكار اونه په اعتكاف كي كښينستل پكار دي په وسيله محمديه شرح طريقه محمديه كي دي چي دكوم چاله بدن څخه داسي ناخوبه بدبويي راځي دكومى په وجه چي خلك تنگيږي نو دهغه ايستل پكار دي.

(۲) دا حكم هغه وخت دي كله چي بدبويي د ناخوبي او تنگولو حد ته رسيدلي وي.

څوكه دوستان بې زغمي يا ورسره عادي شوي وي نو بيا دا حكم نه دي، خو بيا هم دده لپاره و مسجد ته دراتگه ځان ساتل پكار دي.

ولي چي مسجد د ملائكو د حاضريدو ځاي دي هغوي او نور خلك له دي څخه تنگيږي، څوكه بدبويي كمه وي، تكليف جنه، اود ناخوبي تر ځايه نه وي رسيدلي نو دپنځو لمونځونو لپاره دي بدبويي ليري كونكي عطر او نور ولگوي او ولاړ دي شي.
(فتاوي رحيميه ج ۵ ص ۲۱۲)

ايا ميرمن اعتكاف كولا ي شي

ميرمن دي په خپل كور كي چيري چي يې د لمونځ كولو ځاي دي هم هلته اعتكاف وكړي او په هغه ځاي كي اعتكاف كول ددي په هكله داسي دي لكه چي دنارينه لپاره په جامع مسجد كي اعتكاف كول. له هغه ځايه دي له ضروري اړتياؤ پرته په بل وخت كي نه راوړي او د بنځي لپاره داهم جائز دي چي پخپل كور كي دلمانځه له ځايه څخه سوا بل ځاي اعتكاف وكړي او كه ددي په كور كي دلمانځه لپاره كوم ځانگړي ځاي نشته نو يو ځاي دي د لمانځه لپاره وټاكي هم هلته دي اعتكاف وكړي.

(فتاوي عالمگيري ج ۲ ص ۳۰)

په فضائل رمضان كي دي چي: دميرمني دخپل كور په مسجد كي اعتكاف كول پكار دي كه په كور كي كوم ځاي دمسجد په نوم متعين نه وي نو كوم كونج دي ددي لپاره ځانگړي كړي: دميرمنو لپاره اعتكاف د نرو په نسبت زيات هوسا دي، په كور كي په ناسته دكور كار هم په نجونو كوي او مفت ثواب هم ولاس ته كوي: خوله دي سره مېرمني له دي سنت څخه گواكي يومخي بي برخي دي.

(فضائل رمضان ص ۵)

ایا د میرمنې لپاره دخاوند اجازه ضروری ده

د ښځې که میرمه وی نودهغه بی اجازې دی اعتکاف نه کوی، او همدغه حکم د میرمنې او مینځني دی چي دبادار بی اجازې دی اعتکاف نه کوی: او که خاوند و میرمن ته اجازه وکړه بیا وروسته بی دی د منع کولو اختیار نلری که میرمنې داعتکاف نذر و منی نو خاوند ته دا اختیار شته چي دامنع کړی او همدغه حکم د میرمنې او مینځني و مالک ته دی، او کله چي میرمن دخاوند له نکاح دباندی او میرمن آزاد شی نو هغه وخت دی قضاء راوړی.

(فتاوی عالمگیری اردو پاکستانی ج ۲ ص ۳۸)

که داعتکاف پر مهال طلاقه شی نو څه حکم دی:

که میرمن په اعتکاف کي وه او په دی حالت کي ودی ته طلاق ورکول شو نو دی ته پکاردی چي دپلار کره ولاړه شی او پر همدغه اعتکاف دی بناء وکړی هلته دی معتکفه شی. (هدایه ج ۲ ص ۳۲)

میرمنی ته که داعتکاف په حالت کي حیض راشی نو څه حکم دی؟

پوښتنه: میرمنی ته که داعتکاف پر مهال حیض یعنی میاشتنی نازو غی راشی نو دابه ددومره ورځو قضاء راوړی او کنه؟

ځواب: په کومه ورځ چي حیض پیل شو پواځی دهغی ورځی قضاء واجب ده. (احسن الفتاوی ج ۴ ص ۵۰۲)

ددی مسئلې وضاحت دبهشتی زیور په متن او حاشیه کي په دی ډول دی چي که حیض یا نفاس ورته راشی نو اعتکاف دی پرېږدی ښځې کي اعتکاف صحیح نه دی، خو ترپا کیدو وروسته خاص

دهغی ورځی داعتکاف قضاء ضروری ده. بیا که قضاء دروژي په میاشته کي راوړی نو درمضان روژه ورته کفایت کوی او که دروژي تر میاشتی وروسته قضاء راوړي نو هغه ورځ روژه نیول ضروری دی. (بهشتی زیور ج ۳ ص ۲۲)

دنبی صلی الله علیه وسلم دبی بی گانو اعتکاف

له حضرت عائشه رضی الله تعالی عنها څخه روایت دی چي رسول الله صلی الله علیه وسلم به درمضان په آخری عشره کي اعتکاف کاوه تر مرگه دده مبارک دغه معمول ؤ: ترده وروسته دده بی بی گانو په پا بندی سره اعتکاف کاوه تشریح بی بی گانو به پخپلو حجرو کي اعتکاف کاوی، او د میرمنو لپاره داعتکاف ځای ددوی دکورهم هغه ځای کوم چي دوی دلمانځه لپاره ټاکلی وی، که په کور کي کوم ځانگړی ځای مقرر نه وی نو داعتکاف کونکیو میرمنو لپاره دځای انتخابول پکاردی. (معارف الحديث ج ۴ ص ۱۱۹)

داعتکاف لپاره دخاوندونو بندو بست کول څنگه دی

پوښتنه: داعتکاف لپاره دمسجد په یوه کونج کي دپردی بندو بست کول څنگه دی؟ یعنی دپردی شتون سنت دی که بدعت؟

ځواب: داعتکاف کونکی لپاره دمسجد په یوه کونج کي دخادر ونو اونورو حجره جوړول مستحب دی او په دی کي دستراونورو ساتنه ده له دی پرته نوری گټي هم دی: دنبی صلی الله علیه وسلم لپاره دچټا بی حجره جوړیدل ثابت دی، بدعت نه دی، خو معتکف دی دغه خبری په پام کی ونیسی چي تر ضرورت یات

ځای دی نه نیسی، دلمونځ کونکو دستو نړو سبب دی نه جوړېږي
دصفونو په سمیدو کې دی خلل نه وی نبي ﷺ دپوري اوپه ترکي
خیمه کې اعتکاف کړی وو، له دی څخه معلومېږي چې له څادر
اونورو څخه حجره (کوټه) جوړول له نبي صلی الله علیه وسلم څخه
ثابت دی؛ ځکه و دی ته بدعت نه شو ویلای.

(فتاوی رحیمیه ج ۵ ص ۲۰۵ دمرقاۃ شرح مشکوٰۃ ج ۴ ص ۳۲۹ په حواله)

داعتکاف لپاره دمسجد څادرونه او برق کارول څنگه دی

پوښتنه: معتکفان داعتکاف لپاره دمسجد څادرونه کاروی اوپه
هره خیمه کې یو یو بلب (گروپ) وی، دداسې خیمې جوړولو
شرعی څه حکم ده، او معتکفان دورځي په مسجد کې ویدېږي او
په شپه کې په مسجد کې په خبرو بوخت وی؟ مهرباني وکړی په
دی اړه هم راته ولیکي؟

ځواب: داعتکاف لپاره خیمه جوړول مستحب دی که چا په
مسجد کې څادرونه ایښي وي نو څه پروانه لری، که دمسجد په
پیسو رانیول شوی دی نو دهغوی د خیمې لپاره کارول صحیح نه
دی، خپل ځانی څادرونه کارول پکار دی (۲) بجلي برق دمسجد
له قانون سره سم چې تر څو بلیږي کارول صحیح دی تر ټاکل شوی
وخت وروسته بلول صحیح نه دی، ځکه نو څومره زیات مصرف
چې شوی وی معتکفان دی په گډون ادا کړی دمسجد حق دی پر
ځانونه پریږدي؛

(۳) معتکف ضروري خبری کولای شی، بی ضرورته دنیوی

خبري که څه هم دگناه نه وی، بیا هم په مسجد کې صحیح نه دی په
حدیث کې دی چې کله کوم څوک په مسجد کې ددنیا خبری پیل
کړی نو ملائکې وایي اسکت یا ولی الله یعنی ای دالله ﷻ دوسته
چپ شه، او که چپ نشی اوده خبرې روانې وساتلې نو ملائکې
وایي اسکت یا بغیض الله یعنی ای دخدای ﷻ دښمنه چپ شه...
تردی وروسته هم که هغه ددنیا خبری کوی نو وایي اسکت لعنة
الله علیک یعنی پرتادی دخدای لعنت وی چپ شه.

(کتاب المدخل ج ۳ ص ۵۵)

بيله اړتیا دی یوځای نه راغونډېږي، معتکفان دعبادت لپاره
دخپل رب دراضی کولو لپاره اودثواب حاصلولو لپاره کښینی
، که ددنیا په خبرو مشغول وی نوداجر او ثواب پر ځای به
دملائکو لعنت او بد دعا (ښیرا) له ځانو سره یوسی ځکه نو پر
معتکفانو لازمه ده چې یو ځای دی نه جمع کړي په خپله خپله
خیمه کې دی دقرآن په تلاوت، دعا، نفلونو، ذکر، درود شریف او
نورو بوخت وي او کوم دنیوی کارونه چې له مسجد څخه بهر دنا
معتکفانو لپاره صحیح نه دی هغه په مسجد کې اوبیا د معتکف
لپاره څنگه روا کیدلای شی. (فتاوی رحیمیه ج ۵ ص ۲۰۴)

ایا معتکف په مسجد کې په چارپاڼی ویدلای شی؟

پوښتنه: معتکف دخپل اعتکاف په ځای کې (په خیمه کې) پر
پلنگ ویدیدلای شی اوکنه؟

ځواب: معتكف په مسجد كې پر كټ وید پدلای شي.

(فتاوی رحیمیه ج ۵ ص ۲۰۷ مجموعہ فتاوی ج ۲ ص ۱۸۰ پد حواله)

ایا معتكف په مسجد كې پر طبیعت گزید لای شي

پوښتنه: په مسجد كې د طبیعت سمولو لپاره گرځیدل (چهل قدمی كول) د ضرورت له امله جائز دی او كنه؟

ځواب: دعادت په خلاف په مسجد كې داسی عمل كول چي د مسجد وړنه وی جائز نه دی او د طبیعت سمول هم همداسی دی ځكه منع كیږي خو د معتكف لپاره د ضرورت په خاطر د اړتیا په اندازه اجازه شته كله چي د طبیعت سمولو ډول د مسجد د احترام په خلاف نه وی. (فتاوی رحیمیه ج ۵ ص ۲۰۷ امداد الفتاوی ج ۴ ص ۱۷۰ پد حواله)

دهوا خارجولو لپاره ایا معتكف له مسجد ه وتلای شي

معتكف د باد پریكولو لپاره له مسجد څخه دباندی تلای شي كه دده لپاره په مسجد كې هوا خارجول صحیح دی؟

ځواب: صحیح دادی چي دهوا خارجولو لپاره دی بهرته ولاړشی (فتاوی رحیمیه ج ۵ ص ۲۱۲) په امداد الفتاوی كې د امسئله په دی ډول ده چي زیات صحیح قول دادی چي له مسجد څخه وتل پكاردی، او روایت د مطلق كیدو په وجه و معتكف او نامعتكف دواړو ته شامل دی. یعنی په مسجد كې هوا ایستل نه دی پكار كه معتكف وی كه بل څوك. (امداد الفتاوی ج ۲ ص ۱۵۳)

ایا نذر شوی اعتكاف له قضائی روزي سره صحیح كیږي؟

پوښتنه: نذر شوی اعتكاف د رمضان دمياشتی د قضائی روزو په

ضمن كې ادا كیدلای شي او كنه؟

ځواب: كه چا په معلوم رمضان كې داعتكاف كولو نذر منلی وی نو هغه د رمضان دروژو سره اداكولای شي، كه په روزه كې اعتكاف ونكړل شو نو د همدغه رمضان د قضائی روزو سره هم كولای شي كني دجلا روزو سره دی اعتكاف وكړي، په بل رمضان یا په بل واجب كې داعتكاف نه اداكیږي.

او كه یې دنا معلوم اعتكاف نذر منلی وی نو دهغه لپاره دی مستقلى روزی ونیسی د قضاء روزه كفايت نه كوی.

(احسن الفتاوی ج ۴ ص ۵۰۷ دردمحتار ج ۲ ص ۱۴۲ پد حواله)

داعتكاف د نذر طریقہ

كه چا دیوی شپي داعتكاف نذوكړ، یادكومی داسی ورځی نذر وكړی په كومه كې چي یې څه خوړلی وی نو نذر نه صحیح كیږي، او كه داسی وویل چي دالله ﷻ لپاره پر ما واجب دی چي زه دیوی میا شتی اعتكاف بیله روزو وكړم نو پرده واجب دی چي اعتكاف وكړی او كله چي د نذر داعتكاف لپاره روزه شرط ده او د شرط هم دی چي خاص داعتكاف لپاره به روزه نیسی بلكي كه چا دروژی دمیا شتی داعتكاف نذروكړ نو د نذر صحیح دي، نو كه دی سړی د رمضان روزي ونیولی اما اعتكاف یې ونكړ نو پرده واجب دی چي ددی د قضاء لپاره یوه بله میاشت اعتكاف وكړی او روزي هم ورسره ونیسی او كه ده په كومه بله میاشت كې داعتكاف قضاء راوړه نو د نذر نه اداكیږي، ولې، ځكه، روزی،

له خپل وخت څخه قضاء شوی وی دده په ذمه واجب بالذات مقصودی شوی، او کوم شی چي دذات په اعتبار مقصود شی هغه په بل نه ادا کيږي تر دی چي که یې دکومي میاشتي داعتکاف نذرو کړ او دروژي په میاشت کي اعتکاف وکړ نو جائز نه دی او که یې په اعتکاف کي روژه ماته کړه بیا یې دیوی میاشتي دروژو قضاء سره له اعتکافه راوړه نو جائز دی. ځکه چي قضاء په مثل دادا واقع شوه، دغه رنگه که دسهار پر مهال دچا نفلي روژه وه بیا تر څه وخت تیریدو وروسته ده داسی وویل چي دالله "لپاره واجب دی چي دنن دروژي اعتکاف وکړم نو دده اعتکاف نه صحیح کيږي. ولی چي واجب اعتکاف بیله واجب روژي نه صحیح کيږي، اودسهار پر وخت روژه نفلي وه نو اوس واجب نشی کیدلای. (غالمگیری پاکستانی اردو ج ۲ ص ۳۰)

داعتکاف پر ماتیدو دقضاء څه حکم دی

پوښتنه: که په کومه وجه اعتکاف مات شو نو دهغه قضاء واجب ده کنه؟

ځواب: دنفلي اعتکاف قضاء واجب نه ده ولی چي هغه له مسجد څخه په وتلو نه ماتيږي بلکي پای ته رسی، دمعلوم یا نا معلوم نذراعتکاف که مات شی نو دتولو ورځو قضاء واجب ده له نوی سره دی هم دومره ورځي پوره کړي ولی چي په هغوی کي تتابع (پر لپسی والی) لازم دی، اودرمضان دآخری عشری په مسنون اعتکاف کي یواځی دهغی ورځي قضا واجب ده په کومه کی چي

اعتکاف مات شو تر فاسدیدو وروسته داعتکاف نفلي شو د یوی ورځي قضاء خواکه په رمضان کي راوړي یا تر رمضان وروسته له نفلي روژي سره، دیوی ورځي په قضاء کي دشیپي اوورځي دواړو قضاء واجب ده که یواځي دورځي، ددی په اړه می کومه څرگنده جزئییه تر نظر نه ده تیره شوی، له قاعدو داسی معلومیږي چي اعتکاف که په ورځ کي فاسد شو نو یواځي دورځي قضاء واجبيږي دسهار له سپیدو دی پیل کړي دلمر تر لویدو دی اعتکاف وکړي. او که په شپه کي اعتکاف فاسد شوی دی نو دشیپي اوورځي دواړو داعتکاف قضاء واجب ده دلمر تر لویدو مخکی دی پیل کړي دوهمه ورځ دی دلمر تر لویدو وروسته پای ته ورسوی، او که یې دورځي داعتکاف نذرومانی نو یواځي دورځي اعتکاف واجب دی اوقضاء اعتکاف هم په وجوب کي دنذر په څیر دی نودده به هم هغه حکم وی.

(احسن الفتاوی پاکستانی ج ۴ ص ۵۰۲)

دسنت اعتکاف دقضاء څه حکم دی

پوښتنه: درمضان المبارک دآخری عشری اعتکاف مؤکد سنت کفایه دی که یې دعذر په وجه مات کړ یا په هیره مات شو نوددی قضاء شته اوکنه؟

ځواب: په پوښتل شوې صورت کي چي دکومي ورځي اعتکاف مات شوی دی دهغه ورځي داعتکاف قضاء سره له روژي لازمه ده؟ خو احتیاطاً له اختلاف څخه دځان ساتنی لپاره که تررمضان

وروسته لس ورځې له روژو سره قضاء راوړي نو غوره دي.

(فتاوی رحیمیه ج ۲ ص ۱۱۰ دردمختار ج ۲ ص ۱۸۰ په جواب)

د نفلی اعتکاف په ماتولو روژه واجبیږي او کنه

پوښتنه: په نفلی اعتکاف کې که د سختی اړتیا له کبله یوه ورځ یوه شپه مخکې بهرته راووزي نو ددی قضاء واجبیږي او کنه؟ او که تر یوه ورځ یوه شپه زیات وخت تیرولو وروسته دیاندی را ووتی خودروژي تر میاشتی ختمیدو مخکې راغلی نو هم شرعی حکم څه دی؟

جواب: د نفلی اعتکاف په ماتولو قضاء نه لازمیږي ځواکه تر یوه ورځ یوه شپه مخکې مات کړی وی یا تر یوه ورځ یوه شپه وروسته څومره چې ادا شو هغه صحیح شو. ځکه چې دروایت پر اساس د نفلی اعتکاف لږ موده یو گړی دی او ددی لپاره روژه هم شرط نه ده په خلاف د واجب اعتکاف چې دهغه په ماتولو قضاء لازمیږي او روژه دهغه لپاره شرط ده.

(فتاوی دارالعلوم ج ۲ ص ۵۰۴ دردمختار باب الاعتکاف ج ۲ ص ۱۷۹)

تر کوم مسجد لاندی چې

دو کانونه وی هلته داعتکاف څه حکم دی

پوښتنه: د کومو مسجدونو دننۍ برخه خو پر پورته ځای جوړه شوی وي، خو غولۍ پر دو کانونو جوړ شوی، دا څو معلومه ده چې په انگر (غولۍ) کې په لمونځ کولو دمسجد ثواب نه ورکول کېږي؟ پوښتنه داده چې کوم څوک په دننۍ برخه کې معتکف شي

دهغه لپاره دجماعت دلمونځ کولو لپاره دمسجد غولۍ ته راتلل (ځکه چې نن صبا زیاتره وختونه لمونځ دیاندی کیږي) اعتکاف فاسدیږي او کنه؟

جواب: لومړی څو که دو کانونه دمسجد لپاره وقف وی نو د ځینو فقهي روایتونو له مخې ودغه بام ته دمسجد ویلو گنجائش شته، دجماعت په اړتیا کې پر دغه روایت عمل جا نژدی اودوهم که چیرې مونږ راجح قول عملی کړو چې ددی حکم دمسجد نه دي. خو بیا هم د معتکف لپاره د اړتیا په خاطر وتل جائز دی، ځواکه هغه طبعی اړتیا وی یا دیني، او جماعت موندل هم دنورو اړتیاوو په څیر له دیني اړتیا څخه دی ځکه وتل جائز دی. دریم چې کله له مخکې څخه معلوم وی چې له ما څخه ودی ځای ته تگ غواړي نو گواکه داستثنا نیت یی کړی وی او داستثنا پر وخت وتل جائز دی.

(امداد الفتاوی ج ۱ ص ۱۷۴)

په کوم مسجد کې چې پنځه

وخته لمونځ نه کیږي هلته داعتکاف څه حکم دی

پوښتنه: زمونږ د کلی په مسجد کې دپنځو وختو جماعت نه کیږي نو په هغه کې اعتکاف کولای شم او کنه؟

جواب: که په نورو ورځو کې جماعت نه کیږي خوداعتکاف په ورځو کې جمعه کیږي نو کفایت کوي، اعتکاف صحیح کیږي تاسو په خوشحالی اعتکاف کولای شئ. (فتاوی رحیمیه ج ۲ ص ۳۹) په احسن الفتاوی کې دامسئله داسی ده، داعتکاف صحیح

کیدو لپاره راجح قول دادی چې په مسجد کې د جمع کیدل شرط نه دی. ځکه نو په همدغه مسجد کې اعتکاف صحیح دی.

(احسن الفتاوی ج ۴ ص ۷۰۷)

د مسجد نه شتون په صورت کې په داسې ځای

کې اعتکاف کول چیرې چې پنځه وخته جمع کیږي څنگه دی؟

پوښتنه: په یوه کلی کې مسجد نشته خو دلته په یوه کور کې پنځه وخته لمونځ په جماعت کولو انتظام شته نو په داسې کور کې اعتکاف صحیح دی او کنه، او داعتکاف نه کولو په صورت ډېول کلی په ذمه دمو کد سنت اعتکاف داداینی بوج راځي او کنه، څه شکل به وی؟

ځواب: کله چې په کلی کې مسجد نشته نو په کوم کور کې چې د پنځه وخته د جمع کولو بند و بست وی هلته دی اعتکاف وکړل شی، هیله ده چې دمو کد سنت ثواب به درکړل شی او که موونه کړ نو د نه کولو بوج به وي، څومره چې مو وس وی کول پکار دی قبول دالله په اختیار کې دی. یادونه: په کوم کور کې چې په جماعت لمونځ کوی هلته دجماعت ثواب درکول کیږي خو د مسجد له ثواب څخه به یې برخې یاست ځکه دمسجد جوړولو هڅې روانې ساتي.

(فتاوی رحیمیه ج ۵ ص ۲۰۹)

مسجد شهید کړل شو نو اعتکاف چیرې وکړل شی؟

پوښتنه: په کلی کې مو مسجد و هغه شهید کړل شو بل ځای په مدرسه کې په جمع لمونځ کوو نو آیا هلته اعتکاف کولای شو

، او په اعتکاف کولو مو کد سنت اعتکاف ادا کیږي؟
ځواب: که په شهید کړل شوی مسجد کې اعتکاف شونی (ممکن) نه وی او په کلی کې بل مسجد وی نو هلته دی اعتکاف وکړل شی: د مدرسې داعتکاف اعتبار نه کیږي، او که مسجد نشته نو صحیح کیږي. (فتاوی رحیمیه ج ۵ ص ۲۰۹)

معتکف په مسجد کې په ټاکلې ځای کې وی که ځای بدلولای شی
پوښتنه: معتکف د ځان لپاره په مسجد کې ځای ټاکي نو دده لپاره په دغه ځای کې اوسیدل پکار دی یا که په مسجد کې چې چیرې وغواړي هلته اوسیدلای شی؟

ځواب: په ټول مسجد کې چې چیرې وغواړي هلته دی کښینی هیڅ پروا نلري. (فتاوی دارالعلوم ج ۲ ص ۵۰۲ دردمحتر باب الاعتکاف په حواله ج ۲ ص ۱۸۴)

په غصب چې کومه حصه په مسجد کې ورشامل کړل شوی وی هلته د معتکف اوسیدل څنگه دی

پوښتنه: دیوه مسجد په فرش کې لږ ځای په غصب په مسجد کې ور داخل کړل شوی دی او اوس په ظاهره ټوله دمسجد فرش معلوم کیږي، په دغه ځای کې بیله اړتیا د معتکف پاتې کیدل یا داودس لپاره پر دغه ځای کښینستل جائز دی او کنه، که پر دې ځای په ناسته اعتکاف ماتیږي، او قضاء واجب کیږي

ځواب: ښکاره خبره ده چې کوم ځای په غصب په مسجد کې ور داخل کړل شوی وی هغه مسجد نه وی، داعتکاف پر مهال د معتکف هلته تلل، اړ کښینستل، اعتکاف فاسده وی او دواجب

اعتکاف قضاء هم لازمېږي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۲ ص ۵۰۵ رد المحتار کتاب الاشربة ج ۵ ص ۴۰۷ په حواله)

دمسجد دغاړي ديوال ته دعتکاف دتگ څه حکم دی؟

پوښتنه: داعتکاف کونکي لپاره دمسجد څلور ديوالونه دمسجد په صحن کي داخل دي اوکنه؟ ځواب: په دی کي دمسجد دباني ونيت ته اعتبار وي که هغه دغه ديوالونه دننه بللي وي نو داخل دی کنې خارج، اوزياتره دابلل کيږي چي کوم ديوال دمسجد له فرش سره لگيدلی وي هغه په مسجد کي داخل وي او هغه بل لور ته ديوال وتلی وي (فتاوی دارالعلوم ج ۲ ص ۵۰۷)

دمسجد دڅلور ديوالي دعتکاف لپاره څه حکم دی

پوښتنه: دمسجد په څلور ديوالي کي دننه ځای دمسجد په ځمکه کي داخل دی اوکنه، اوبيله اړتيا دعتکاف لپاره دمسجد په انگر يا څلور ديوالي کي کښينستل جائز دی اوکنه؟

ځواب: دمسجد اطلاق يواځي دمسجد ددریودروازو پرکوټه اوپر فرش کيږي هغه شرعي مسجد وي، دعتکاف لپاره تر دغه تيري کول جائز نه دی او که پي داسی وکړل نو اعتکاف باطلیږي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۲ ص ۵۰۸)

يادونه: کله چي اعتکاف کوی نو لو مړی دمسجد له متولی يا امام ياله بل کوم عالم څخه دامعلومه کړی چي اصل مسجد تر کومه ځايه دی ولی چي مسجد هميشه تر ټولو دباندی دروازی پوري نه وي دمسجد څلور ديوالي بل شی دی اووکوم ته چي په

شرع کي مسجد ویل کيږي هغه بیل شی دی ځکه نو کومه برخه چي له مسجد څخه دباندی وي هلته داعتکاف پر مهال مه ځي.

ايا معتکف دجمعی لپاره نژدی ښارگوټي ته تلای شي

پوښتنه: که معتکف دداسی آبادی په مسجد کي اعتکاف وکړي چيري چي جمعه نه کيږي نو آیا دي دجمعی لمونځ کولو لپاره ښارگوټی یا کوم داسی نژدی ځای ته ورتلای شي چيري چي جمعه کيږي؟

ځواب: اعتکاف په داسی مسجد کي کول غوره دی چي هلته دجمعی لمونځ کيږي. که په داسی کلی کي اعتکاف وکړل شي چي په هغه کلی کي جمعه نه کيږي نو داعتکاف کونکي لپاره بل ښار گوټی ته چيري چي جمعه کيږي تگ جائز نه دی، مقامي جامع مسجد کي دجمعی کولو لپاره تگ روا دی (کفايت المفتی ج ۴ ص ۲۳۲) په بهشتی زیور کي لیکلی دی چي ځايي جامع مسجد ته دی دجمعی دلمانځه لپاره داسی وخت ولاړشي چي تحية المسجد اودجمعی سنتونه هلته کولای شي او تر لمانځه وروسته دست د کولو لپاره هم پاته کيدل جائز دی. ددومره وخت اندازه دهغه سړی پررايه پرینودل شوی ده، که اندازه غلطه شي يعني څه منځته ورسيږي نو هيڅ پروانلری (بهشتی زیور حصه ۱۱ ص ۱۰۹ دشامی ج ۲ ص ۱۸۳ په حواله) که دجمعی دلمانځه لپاره مسجد ته ورشي او تر لمانځه وروسته هم هلته پاته شي او هم هلته اعتکاف پوره کړي (علم الفقه ج ۳ ص ۴۸)

داعتکاف په حالت کې ماشومانو ته ښوونه څنگه ده

پوښتنه: دمسجد امام صاحب په مدرسه کې ښوونه کوی او ښوونې تنخوا اخلي هغه درمضان المبارک په آخری عشره کې په اعتکاف کې و ماشومانو ته زده کړه ورکولای شی او کله؟

ځواب: داعتکاف لپاره دی له مدرسې څخه رخصتې واخلې، که رخصت ورنه کړل شی نو د مجبوري له کبله په مسجد کې زدکړه ورکولای شی. (فتاوی رحیمیه ج ۵ ص ۲۰۲)

ایا دمعتکف سره بل څوک روژه ماتی کولای شی

پوښتنه: دمسجد امام معتکف دی له ده سره د تراویحو امام (حافظ) کوم چي معتکف نه ده، په مسجد کې له امام صاحب سره روژه ماتولای شی او کله؟

ځواب: زیات احتیاط په دې کې دي چي حافظ له شرعي مسجد څخه بهر پخپله حجره او نورو کې روژه ماته کړي. او که و مسجد ته دننوتو پر مهال دنفلي اعتکاف نیت وکړي او داسې ووايي: نیت الاعتکاف مادم فی المسجد. نو بیا دمعتکف سره روژه ماتولای شی. (فتاوی رحیمیه ج ۵ ص ۲۰۳ د عالمگیری ج ۲ ص ۲۱۵ په حواله)

ویت الخلاء ته دمعتکف وتل څنگه دی

که د سختی اړتیا لپاره معتکف له مسجد څخه دباندې ولاړ شی نو له ضرورت څخه تر فارغیدو وروسته دی هلته نه درېږي او تر څو چي ممکن وي په داسې ځای کې دی خپله اړتیا تر سره کوي (م چي وهغه مسجد ته زیات نژدې وي د مثال په ډول تشناب ته

که ولاړ شی او دده کور لیرې وي او دده دکوم انډیوال او نورو کور نژدې وي نو هلته دی ولاړ شی. هو که دی پخپل کور کې عادی و اوبل ځای ته په تگ دده ضرورت نه پوره کیدی نو بیا جائز دی. (بهشتی زیور حصه ۱ ص ۱۰۹ د شامی ج ۲ ص ۱۸۰ او ۱۸۲ په حواله)

که په ټیټې کې څوک وي نو ایا معتکف انتظار کولای شی

پوښتنه: معتکف که د بولو حاجت پوره کولو لپاره ولاړ شی او په بیت الخلاء کې څوک وي نو آیا له ټیټې دباندې دی انتظار وکړي که سم دستی په مسجد کې خپل ځای ته ولاړ شی. او بیا څه وخت وروسته بیرته راشي، ځینی وختونه څو څو ځله بیرته تلل پکې راځي، څه کول پکار دي؟

ځواب: د داسې اړتیا پر مهال هم هلته بهر انتظار کول جائز دی.

د ډوډي خوړلو په غرض لاس پر یمنځو ته وتل څنگه دی

پوښتنه: آیا معتکف له مسجد څخه دباندې د ډوډي مخته او وروسته لاسونه پر یمنځلای شی، څواکه په صابن وي یا بیله صابون او د غاښو په پوډرو، یا ټوپ یا مسواک غاښونه پاکولای شی او کله؟

ځواب: لاس پر یمنځو ته وتل جائز نه دی. په مسجد کې دی په کوم لوبښي کې پر یمنځي، پوډر یا مسواک او نور د اوداسه سره کولای شی، یواځې د پوډرو او نورو لپاره وتل جائز نه دی.

ايا دعتکاف داوداسه لپاره وتل جائز دی

پوښتنه: ايا معتکف داعتکاف په حالت کې له مسجد څخه دباندې د فرض او نفلي لمونځونو دغه رنگه دقرآن لوستلو لپاره اودس کولای شي؟

ځواب: که په مسجد کې دتنه داودس کولو داسې ځای وي چې اوبه له مسجد څخه دباندې توييږي نو له مسجد څخه بهرته تلل جائز نه دی، او که داسې ځای نه وي نو جائز دی. اودس ځواکه د فرضي لمانځه لپاره وي يا نفلي، يا تلاوت يا ذکر لپاره دټولو همدغه حکم دی. (احسن الفتاوى پاکستانی ج ۴ ص ۵۰۰)

دعتکاف لپاره دنحیه الوضوء اوتحیه المسجد څه حکم دي

پوښتنه: معتکف چې هر کله اودس ته ولاړ شي نو تحیه الوضوء اوتحیه المسجد وکړي اوکڼه؟

ځواب: تحیه الوضوء دی وکړي اوتحیه المسجد په ورځ کې یو ځل کفایت کوي. (فتاوی رحیمیه ج ۵ ص ۲۰۸)

په نفلي اعتکاف کې دجمعي دغسل لپاره وتل څنگه دی

پوښتنه: یوه سړی درمضان المبارک دټولې میاشتې اعتکاف وکړه داعتکاف دپیل کولو پر مهال دانیت کړی ؤ چې دجمعي دمستحب غسل لپاره به وزم دمسجد په څلور دیوالي کې غسل خانه شته آیا په داسې صورت کې دلمبیدلو لپاره بهرته تللای شي، او که به نیت نه وي کړی نو تللای شي اوکڼه؟

ځواب: درمضان داخرنیو لسوورځو اعتکاف سنت کفایي دی په

دی کې اودنذر په اعتکاف کې له واجب غسل پرته دجمعي او نوروغسلو لپاره دوتلو اجازه نشته دلومړي اودوهمي عشري اعتکاف (که نذر نه وي منلی نو) نفلي دی په دی کې دجمعي لپاره (يادجنازی دلمانځه لپاره يادناروغه دپوښتني لپاره) که يې دوتلو نیت کړی وي یا يې نه وي کړی په وتو اعتکاف ختمیږي. ودي ته فاسد بدل نه ويل کیږي، او کله چې دوهم ځل و مسجده ته ورننوزي نو له هغه وخته بيا نفلي اعتکاف پیل کیږي.

(فتاوی رحیمیه ج ۵ ص ۲۱۰)

ايا معتکف تر لمبیدلو وروسته ناپاکی

جامي پریمنځلای شي اوله کوره دوډی راوړلای شي

پوښتنه: معتکف ته جنابت (ناپاکی) ورپېښه شوه دی غسل ځاني ته ولاړي هلته يې ولامبل اوورسره ورسره يې هغه ناپاکی جامی هم کومې چې دجنابت پر مهال پليتي شوی وي په هغه غسل خانه کې په چټکتيا سره پاکی کړي، اوتر فراغت وروسته دبیرته را ستنیدو پر مهال يې داوبو له هغه منگي کوم چې وغسل ځاني ته نژدی وولوته ډکه کړه دخپلې اړتيا لپاره بهی راوړه. په دی صورت کې دنوموړي اعتکاف فاسد شو اوکڼه؟

(۲) که يې په داسې مسجد کې اعتکاف وکړ چیرې چې غسل خانه نه وه بلکه نژدی تالاب وو، اوس که معتکف پليتي جامی وا غوندي ودي تالاب ته ورشوه شي اودلمبلو پر مهال په اوبو کې په ولاړه ولاړه دغه پليتي جامي پاکی کړي نو داصحیح کیږي اوکڼه

(۳) معتكف دډوډي رارسونكي ونه موند نو آيا پنخپله ورشي ډوډي راوړلاي شي اوكنه؟

ځواب: كه نذر منلي واجب اعتكاف و نو په هغه كي يواځي دلمبلو لپاره له مسجد څخه دوتلو اجازه ده، جامي مينځل يا داوږ ډكولو لپاره دريدل جائز نه دي. او په دي صورت كي به دي دواجب اعتكاف قضاء راوړي. او كه اعتكاف نفلي و (په دي كي درمضان دآخري عشري سنت اعتكاف هم داخل دي) نو په هغه كي ډكپرو پريمنځلو اولوتي ډكولو گنجائش شته، په دي شرط چي له مسجد څخه وتل يواځي دغسل لپاره وي.

(۲) پورته بيان شوي حكم ددوهمي پوښتني هم بلل پكاردی.
(۳) كه مسجد ته ډوډي رارسونكي هيڅوك نه وي نو دډوډي لپاره تلل او دډوډي تر رااخيستلو وروسته سمدستي بيرته راتلل پكاردی، ډوډي دي په مسجد كي دننه وخوړل شي دباندی دي نه خوري او كه يي و مسجد ته دډوډي رارسولو كومه وسيله وي نو بيا دي پنخپله ډوډي راوړلو ته نه ځي. (كفاية المفتي ج ۴ ص ۲۳۴)

ايا معتكف له اعتكاف ځاي څخه بهر ويدي دلاي شي
پوښتنه: معتكف له خپل ځاي څخه (كوم چي ټاكل كيږي) په شپه كي بل ځاي ويدېدلای شي اوكنه؟

ځواب: معتكف چي په كوم مسجد كي اعتكاف كوي په هغه ټول مسجد كي چي چيري وغواړي اوسيدلای شي او ويدېدلای شي.
(فتاوي دارالعلوم ج ۲ ص ۵۰۳ ردالمحتار باب الاعتكاف ج ۲ ص ۱۸۴)

ډگر مي په وجه د لامبلو لپاره وتل څنگه دي.

پوښتنه: ډگر مي له كبله له مسجد څخه دباندی دمعتكف غسل كول جائز دي اوكنه؟

ځواب: جائز نه دي، كه ضرورت زيات وي نو په مسجد كي دي غټ لوښي كښيږدي په هغه كي دي كښيني ودي لامبي په داسي ډول چي په مسجد كي كارول شوي اوبه ونه لويږي يادي لاس پاك (توال) لوند كړي بيادي ونښتيځي پر بدن دي ومړي، په څو ځله داسي كولو به بدن پاك شي.

(احسن الفتاوي پاکستان ج ۴ ص ۴۹۷ ردالمحتار ج ۲ ص ۱۸۱ په حواله)

ايا معتكف دلمبلو لپاره اوبه تودولای شي
پوښتنه: داوږو دسروالي په وجه معتكف دغسل لپاره (دجمعي يا جنابت) دمسجد په څلور ديوالي كي اور بل كړي اوبه گر مولای شي اوكنه، سړي اوبه تاوان وررسوي؟

ځواب: معتكف دجنا بت (ناپاكي) دغسل لپاره وتلاي شي دبل غسل لپاره اجازه نشته، تودي اوبه وركونكي كه څوك نه وي نو پنخپله دمسجد په احاطه كي كولای شي. شرعي اړتيا ده. ځكه نو په اعتكاف كي هيڅ تاوان نه راځي. (فتاوي رحيميه ج ۵ ص ۴۰)

دبولو لپاره ټلونكي معتكف غسل كولای شي اوكنه
پوښتنه: كه معتكف دكومي شرعي يا طبعي اړتيا له امله بهر ته ووزي مثلاً قضائي حاجت (متيازويابل شي) لپاره نويواځي د گرمي په وجه يا دخيرو ليري كولو لپاره تراستنجا كولو وروسته

یا له هغه مخکې لمبیدلای شی او کنه؟

ځواب: جائز نه دی: اعتکاف فاسد یږي، خو که غسل خانه له ټټې سره نژدې وه او لمبلو تر اودس زیات وخت نه اخیستی نو د حاجت تر سره کولو وروسته د غسل اجازه شته، ددی صورت د اکیدای شی چي په مسجد کي دی جامی او یاسی یواځي په لنگ کي دی ولاړشی اوتیا کي دی خلاصه کړی پر بدن دی اوبه ویوی راودی وزی. نه دی صابون کاروی اونه دی بدن زیات مېښي. په دی ډول پاکي خوبه ونشی مگر سروالی حاصلیږي او که و مسجد ته په تگ تگ کي لاس پاک پر بدن کلک و مېښي نو تر ډیره حده به پاکي هم وشي. (احسن الفتاوی ج ۴ ص ۵۰۵)

د مجبورت په وجه دمړي د لمبولو لپاره وتل څنگه دی

پوښتنه: معتکف له مسجد څخه د اړتیا لپاره ووزي مثلاً ومړي ته د غسل ورکولو لپاره څوک نه وي یا د جنازی لمونځ ورکونکی څوک نه وي نو له مسجد څخه په وتلو دده اعتکاف ماتیري او کنه؟

ځواب: له طبیعي او شرعی اړتیا پرته دنو رو اړتیاؤ لپاره وتل اعتکاف فاسده وي مثلاً په مسئله صورت کي دمړي د غسل یا جنازی د لمانځه لپاره یا د گواهي ورکولو لپاره کله چي دامعلومه وي چي که ده گواهي ورنکړه نو دهغه سړي حق به ووهل شی، همدارنگه د ډوبیدونکي یا سوځیدونکي د ژغورنې په نیت ووزي نو هم اعتکاف ماتیري خو گنهگار کیږي نه بلکه په دغه صورتو

کي وتل ضروري کیږي.

(فتاوی رحیمیه ج ۵ ص ۲۰۸ طحطاوی علی مراقی الفلاح ص ۴۰۸ او ۴۰۹ په حواله)

د جنازی د لمانځه لپاره وتل څنگه دی

پوښتنه: معتکف ته معلومه شوه چي جنازه راغلی ده له مسجد ه وروتي او د جنازی لمونځ يي وکړ نو آیا اعتکاف مات شو، که مات شو نو آیا ددی قضاء لازمه ده، که ده نو دڅو مړه ورځو، آیا د جنازي لپاره وتل شرعی اړتیا نه ده؟

ځواب: د جنازی د لمونځ کولو ځاي که له مسجد څخه د باندی وي نو اعتکاف ماتیري اول تر لږه دیوی ورځي قضاء لازمیري. که همت وي نو د پوره لسو ورځو قضاء دی راوړي په دی کي زیات احتیاط دی د جنازی د لمانځه لپاره وتل په شرعی اړتیا کي داخل نه دی. (فتاوی رحیمیه ج ۵ ص ۲۰۰ طحطاوی علی مراقی الفلاح ص ۴۰۹ په حواله)

په معارف مدنیه مخ ۹۹ کي دغه مسئله په دی ډول لیکل شوی ده علامه سهارنپوری رحمۃ اللہ علیہ فرمائي: چي دا حنفو مسلک دادی چي دمعتکف لپاره دناروغه پوښتنی یا د جنازی د لمانځه لپاره د اعتکاف له ځای څخه وتل جائز نه دی ولی چي دمريض پوښتنه فرض نه ده او همدارنگه د جنازی لمونځ فرض عین نه دی بلکه فرض کفایي دی کوم چي نور وگړي يي ادا کولای شی، ځکه نو معتکف ته وتل جائز نه دي.

صاحب ددرمختار وائي چي: په واجب اعتکاف کي له ضروري اړتیا پرته له اعتکاف څخه وتل حرام دی خو په نفلی اعتکاف

کي وتل جائز دی اعتكاف نه با طليپي بلکي پای ته رسي يعنى دنفلي اعتكاف کومه ځانگړي موده نشته بلکي دلږوخت لپاره پي هم کولاي شي معتكف چي کله له اعتكاف څخه ووزي هغه اعتكاف پوره کيږي. (معارف مدينه قسط ۱۰ ص ۹۹)

ايا په لاره کي معتكف دجنازی

په لمانځه کي برخه اخيستلای شي اودناروغ پوښتنه کولاي شي پوښتنه معتكف دجنازی لمانځه اودمريض پوښتنی ته له مسجد څخه وتلای شي اوکڼه، که يې له اوله دجنازی دلمانځه اودمريض دپوښتنی لپاره دوتلو نيت کړی وي نو جائز دی اوکڼه؟

ځواب: داعتكاف په نذرکي دجنازی دلمانځه، دمريض دپوښتنی اودعلم ومجلس ته دحاضریدو لپاره دوتلو استثناء صحيح ده او وتل جائز دی په دی شرط چي دنذر په شان يې استثناء هم په ژبه کړی وي يواځي دزړه نيت کفايت نه کوی، خو که يې په سنت اعتكاف کي دانيت وکړ نو هغه نفل گرځي سنت نه اداکيږي. مسنون اعتكاف يواځي هغه دی چي پکي هيڅ استثناء نه وي. په هغه کي وتل فساد راولی خو بولو ته ورته اړتيا و لپاره وتلو وروسته که په لاره کي وليدل چي دجنازی لمونځ پيل کيږي نو په هغه کي برخه اخيستلای شي. له لمانځه مخکي اوله لمانځه وروسته هلته دريدل جائز نه دی، دغه رنگه دبولو د اړتيا پوره کولو لپاره پر خپله لاره په روانه روانه کي پر مريض پوښتنه کولای شي، دناروغ دپوښتنی اوجنازی دلمانځه لپاره له لاری

کوم پلوته اوښتل يا دريدل جائز نه دی. (احسن الفتاوی پاکستان ج ۴ ص ۵۰)

ايا معتكف داذان کولو لپاره تلای شي

پوښتنه: ايا معتكف داذان کولو لپاره داذان کولو ځای ته تللای شي اوکڼه؟

ځواب: که داذان دکولو دځای دروازه په مسجد کي دننه وي نو هلته معتكف په هر حال هر وخت تلای شي او که دروازه له مسجد څخه دباندی وي نو يواځي داذان کولو په غرض تلای شي. (احسن الفتاوی ج ۲ ص ۴۹۸ دردمحتار ج ۲ ص ۲۸ په حواله)

ايا معتكف بل ځای ته دقرآن وراورولو لپاره تلای شي

پوښتنه: زید همیشه درمضان المبارک په آخرنی عشره کي اعتكاف کوی. سرکال تازه حالت دارا وړاندی شو چي له زید څخه دنواب صاحب په کورکي قرآن کریم په تراويځو کي داورولو لپاره تگ غوښت غواړي، داسی جائز دی اوکڼه؟

ځواب: که داعتكاف پر وخت دانيت وکړي چي زه به په تراويځو کي دقرآن کریم اورولو لپاره ځم نو دا جائز دی.

(فتاوی دارالعلوم ج ۲ ص ۵۱۲ دعالمگیری مصری کتاب الصوم باب السابع ج ۱ ص ۱۹۹ په حواله)

ايا معتكف په مسجد کي دمريض په کتلو نسخه ورليکلای شي

پوښتنه: معتكف په مسجد کي دناروغ په کتلو يا دحال په اوریدلو نسخه ليکلای شي اوکڼه، داغه رنگه که معتكف دطبعي اړتيا لپاره دباندی ولاړ شي نو بهر ديو مريض پر پوښتنه دواور نشودلای شي کڼه؟

د

دکنا

مؤا

پښت

تص

دتر

خپ

دډ

دډ

دډ

ځواب: معتکف په مسجد کې دناروغه په کتلو او حال اوریدلو
نسخه لیکلای شي او علاج کولای شي. او معتکف که دطبعي
ارتيالپاره له مسجد څخه دباندې ولاړ شي او کوم مریض خپل حال
ورته ووايي او ددواپوښتنه ورځینی وکړي نو ورښودل جائز دی.
(فتاوی دارالعلوم ج ۲ ص ۵۰۲ دردمحارب باب الاعتکاف ج ۲ ص ۸۴، ص ۸۵ په حواله)

ده مقدمي د نيتي لپاره دمعتکف وتل څنگه دی

پوښتنه: یو سړی معتکف دی او په آخری عشره کې دده دیوی
مقدمي تاریخ دی په دغه ورځ په محکمه (کچاری) کې دده
حاضري ضروري ده په مسؤله صورت کې دغه معتکف د
مجبوریت له کبله و محاکمې ته حاضري ورکولای شي او کله؟
ځواب: دمقدمي لپاره که ووزی نو دده سنت مؤکده اعتکاف
فاسد یږي که له مجبوري ووزی نو نه گنهگار یږي او د صاحبینو
(امام ابو یوسف او امام محمد رحمهما الله) د مسلک سره سم که
تر نیمه ورځ زیاته دباندې نکړي تیره نو اعتکاف نه فاسد یږي په
داسې مجبوري کې دغه مسلک عملی کول کیدای شي.

(فتاوی رحیمیه ج ۵ ص ۲۱۱ دمراقی الفلاح ص ۴۰۹ په حواله)

ایا معتکف د حکومتی وظیفې اخیستلو لپاره وتلای شي

پوښتنه: دلته په (برطانیه، لندن) کې کارکونکی بنا غلی ډیر کم
اعتکاف کوي زیاتره هغه خلک معتکفان وي کوم چې په فابریکه
(کارخانه) او نورو کې کارکوي، خو داسې خلکو ته په هفته کې
یوځل په حکومتی دفتر کې تر امضاء کولو وروسته پیسې

ورکول کیږي همدغه ددوی تنخواه ده، که دفتر ته ورنشي نو
وظیفه نه ورکول کیږي نو دلاس لیک لپاره آیا معتکف تللای
شي؟

ځواب: که بيله دی دده گذاره نشوه کیدلای بیا خو تلای شي او تر
دستخط کولو وروسته دی سمدستی مسجد ته راشي، او
احتیاطا دی وروسته دیوی ورځي داعتکاف قضاء هم راوړي.
او که بيله دی دده گزاره کیدله نو دتگ اجازه نشته، که ولاړ شي نو
اعتکاف ماتیري. او داعتکاف ماتولو گناه به هم وي.
(فتاوی رحیمیه ج ۵ ص ۲۱۲)

دو ښتانو جوړولو او مستحب غسل لپاره وتل څنگه دی

پوښتنه: دمعتکف لپاره داسې شيان کوم چې دپاکۍ سره تړاوتلای
دمثال په ډول دسرو ښتان جوړول یا مستحب غسل کول ددغو
لپاره له مسجد څخه دباندې وتل جائز دی او کله؟
ځواب: دمعتکف لپاره دسرخړیلو یا مستحب غسل کولو لپاره له
مسجد څخه بهرته وتل صحیح نه دی اعتکاف فاسد وي، که سر
خړیل ضروري وي نو داعتکاف په ځای کې خادر او نور غوړوي
سر خړیلای شي او پوره احتیاط دی کوی چې وښتان او نور په
مسجد کې ونه لوړي (فتاوی رحیمیه ج ۵ ص ۲۰۱) په حواله دعا لکیري ص ۲۱۵ ج ۲.

په مسجد کې دوښتانو جوړول څنگه دی

پوښتنه: دمعتکف لپاره په مسجد کې وښتان جوړول جائز دی
کله؟

دا

دک

مؤا

پښا

تص

دتر

خپ

دچ

دچ

دچ

ځواب: خپل وینستان پخپله جوړول جائز دی او په نائي جوړولو کې داتفصیل دی چې که بيله اجوری کارکوی نو په مسجد کې دننه جائز دی او که یې په پیسو کوی نو معتکف دی په مسجد کې دننه وی او نائي دی له مسجد څخه دباندې کښینی وینستان دی ورجوړکړی، په مسجد کې دننه په مزدوری کارکول جائز نه دی.

(احسن الفتاوی پاکستانی ج ۴ ص ۵۰۲)

ایا معتکف د سگریټو بیړیو او نورو د کښلو لپاره وتلای شی

پوښتنه: معتکف دبیری څکولو عادی دی په شپه کې تر لس څله زیات بیړی څکوی نو داپه طبعی اړتیا کې داخل دی او کنه اوددی لپاره دوتلو شرعا اجازه شته او کنه او که اجازه وی نو خوله پاکول کفایت کوی که به اودس هم کوی؟

ځواب: له اعتکاف کولو مخکې دی دبیری پریښو دلو کو ښښ وکړی که په دی کامیاب نه شو نو شمیر او مقدار دی کم کړی او که و څکولو ته بیا هم مجبور وی نو کله چې داستنجا او پاکي لپاره ووزی هغه وخت دی دبیری اړتیا ترسره کړی یواځې دبیری لپاره دی نه ووزی.

خو کله چې مجبور شی اود طبیعت دخرابیدو ویره وی نوددی لپاره هم وتلای شی چې په داسی اضطراری حالت کې داهم په طبعی اړتیا کې شمیرل کیږی او اعتکاف نه فاسدوی.

په فتاوی رشیدیہ درپیم توک مخ ۵۷ کې دی دمعتکف لپاره جائز دی چې دماښام ترلمانځه وروسته بهرته ولاړشی چلم و څکوی خوله دی پریمنځی بوی دی لیری کړی مسجد ته دی راشی.

(فتاوی رحیمیه ج ۵ ص ۲۰۲)

دمجبوریت په وجه په اعتکاف کې کارکول څنگه دی

پوښتنه: دبنده سره په ډاکخانه (دلیک لیرلو ځای) کې کار دی آیا داعتکاف په حالت کې د ډاکخانی کارکولای شم کله چې په خوله خبری ونه کړم؟

ځواب: دمعتکف په مسجد کې داعتکاف لپاره اوسیدل ضروری دی بيله دی دده اعتکاف نه شی کیدلای ددرمختار له روایت څخه معلومیږی چې دمعتکف لپاره په مسجد کې هستوگنه ضروری ده، متیازو غولو، دجنابت دغسل، دجمعی او نورو لپاره وتل جائز دی په همدی وجه په مسجد کې دننه د اړتیا له امله د ډاکخانی کارکول یا په خوله خبری کول جائز دی، خود ډاکخانی دکارو په وجه له مسجد څخه وتل اعتکاف فاسدوی. اود اعتکاف پر مهال پټه خوله کښیستل ضروری نه دی. خو بيله اړتیا اویښوده خبری مکروه دی.

(فتاوی دارالعلوم ج ۲ ص ۵۱۳ درد المحتار ج ۲ ص ۱۸۵ باب الاعتکاف په حواله)

معتکف که کوروالی او نورو کړی نو څه حکم دی

جماع (کوروالی) او نور کول خوا که قصدا وی او که په هیزه د اعتکاف دپامه وتلو په وجه په مسجد کې وکړل شی یا له مسجد

څخه دباندې په هر حال کې اعتکاف باطلیږي، او کوم کارونه چې زیاتره د کوروالی باعث گرځي د مثال په ډول بنکلول، یا مباشرت فاحشه (غاره په غاره) کیدل او نور هغه هم داعتکاف په حالت کې ناجائز دي مګر په دغو اعتکاف نه باطلیږي ترڅو چې مني راونه وزي. هو که په دغو کارو نو مني راووزي نو بیا اعتکاف فاسد یږي، خو که یواځې په خیال او فکر مني راووزي نو اعتکاف نه فاسد یږي. (بهشتی زیور حصه ۱۱ ص ۱۰۹) (د شرح البدایة ج ۱ ص ۲۱، شرح التنویر ج ۱ ص ۱۵۸ په حواله او په کتاب الفقه ج ۱ ص ۹۵۰ کې دامسئله مطرح ده. داعتکاف په حالت شهوت را پارونکی حرکتونه کول حرام دي. هو که یواځې په فکر یا کتلو یا احتلام انزال وشي نو اعتکاف نه باطلیږي خوا که داسې کیدل دده عادت وي او ګنده وي.

معتکف که له اعتکاف ځای

څخه دباندې وایستل شي نو څه حکم دي

که کوم څوک په زور له اعتکاف ځای څخه وایستل شي نو دهغه اعتکاف پر ځای نه پاتیږي د مثال په ډول په کوم جرم کې دوالی له لوري حکم وشو چې پولیس دي دي بندي کړي یا کوم قرض ورکونکی دي دباندې راوباسي، دغه رنگه که د کومې شرعي یا طبعي اړتیا لپاره ووزي او په لاره کې یې کوم پور ورکونکی ټینګ کړي یا ناروغه شي او داعتکاف ترځای په رسیدو کې وځنډیږي نو هم اعتکاف پر ځای نه پاتیږي.

(بهشتی زیور حصه ۱۱ ص ۱۰۹ د شامي ج ۱ ص ۱۸۲ په حواله)

معتکف که لیونی یا بیهوش شي نو څه حکم دي

دامام اعظم رحمته الله علیه په نزد پر معتکف که ترڅو ورځو بیهوشی راشي نو اعتکاف فاسد یږي دغه هم دلیون توب حکم دي. خو که دنشی حالت په شپه کې راشي نو اعتکاف نه فاسد یږي دغه رنگه په بنکنځلو جنگ او جګړو او نورو ګناهونو اعتکاف نه فاسد یږي (کتاب الفقه ج ۱ ص ۹۵۴)

ایا معتکف کوم دنیاوی کار کولای شي

داعتکاف پر مهال بېله اړتیا په کوم دنیاوی کار بوختیدل تحریمي مکروه دي مثلاً پیرل پارول یا د تجارت کوم کار کول، هو که کوم کار دیر ضروري وي مثلاً په کز کې د خوراک شي نه وي اوله ده پرته دده وړ رانیونکی بل څوک نه وي په داسې حالت کې رانیول خرڅول جائز دي مګر کوم شي چې رانیول شوی وي هغه مسجد ته راوړل په هېڅ حال کې جائز نه دي په دی شرط چې دهغه و مسجد ته په راوړو د مسجد د خرابوالی یا لاری بندیدو ویره وي، هو که د مسجد د خرابیدو یا د ځای نیولو ویره نه وي نو د ځینو په نزد جائز دي. (بهشتی زیور حصه ۱۱ ص ۱۱۰ د شرح التنویر ج ۱ ص ۱۵۷ په حواله)

دزیات نه واقع کیدونکی عذر حکم

کوم عذر چې زیات نه واقع کیږي دهغه لپاره خپل داعتکاف ځای پرېښودل داعتکاف ضد یعنی جائز نه دي، مثلاً د کوم ناروغه د پوښتنې لپاره یا د کوم د ویدونکي د ژغورلو لپاره یا د اور وژلو لپاره یا د مسجد درنګیدو له ویرې څخه هم په دغه صورتونو کې له

اعتكاف ځای څخه وتل گناه نده بلکه دځان ساتلو په غرض وړ
ضروري دی خو اعتكاف پر ځای نه پاته کيږي.

(بهشتی زیور حصه ۱۱ ص ۱۰۹ ادشامی ج ۲ ص ۱۸۳ په حواله)

ځینی فاسدونکی اونه فاسدونکی شیان

پوښتنه: لاندنی لیکل شوی شیان مسنون اعتكاف فاسدونکی
دی اوکنه؟ (۱) له اودس مخکی بيله قصده اودس، داوداسه
ځای په صابون لاسونه مخ پریمنځل؟

(۲) تراودس وروسته داوداسه پر ځای په ولاړه داودس اوبه بجاژدی. دا احتلام په حالت کي دتودو اوبو په انتظار په تیمم
دسمال وچول.

(۳) له اودس مخکی دلاس ساعت (گړی) داودس پر ځای له لاس څخه ووزی. له مسجد څخه دباندی داوبو تودیدو په انتظار
خلاصولو وروسته په جیب کي اچول بیا اودس کول یا داودس پدیریدل جاتژدی:

ځای داودس لپاره دختلو پر مهال له لاسه ساعت ایستل او په جیب (۴) ددوالپاره په وتو اعتكاف فاسدیږي اوددی ورځی قضاء
کي اچول

(۴) ترتی. دباندی خلک په قطارکی ولاړدی نو هلته په انتظار کيږي، اعتكاف په هر حال فاسدیږي او قضاء لازمیږي.
دریدل.

(۵) تر اودس مخکی داودس پر ځای خپله ټوپی (خولی)
یادستمال په میخ راخړول.

(۶) له کور څخه کوم دودې راوړونکی نه وی نو ددودې راوړلو
لپاره کورته تلل.

(۷) ددودې لپاره وکورته په رسیدو معلومه شوه چي دودې
تیاریدل لږ وخت غواړی دهغه انتظار کول.

(۸) احتلام وشو اوسړي اوبه تاوان پیښوی نو داوبو تودولو
لپاره له مسجد څخه وتل یا دتودو اوبو راوړلو لپاره کورته تلل
وهلته داوبو دگرمیدو په انتظار دریدل.

(۹) داعتكاف پر مهال ناروغه شو، اودواورکونکی څوک نشته.
اوډاکثره ورتگ ضروري وی نو ددوالپاره له مسجد څخه وتل.
په شرعی حکم څنگه دی؟

ځواب: (۱) او (۲) اعتكاف فاسدیږي (۳) تر (۷) جاتژدی. (۸)
دا احتلام په حالت کي دتودو اوبو په انتظار په تیمم
وهلو په مسجد کي دریدل جاتژنه دي. سمدستی دی له مسجد

داعتكاف فاسدیږي. له مسجد څخه دباندی داوبو تودیدو په انتظار
دریدل جاتژدی:

داعتكاف فاسدیږي او په جیب (۴) ددوالپاره په وتو اعتكاف فاسدیږي اوددی ورځی قضاء
کي اچول

(۴) ترتی. دباندی خلک په قطارکی ولاړدی نو هلته په انتظار کيږي، اعتكاف په هر حال فاسدیږي او قضاء لازمیږي.
دریدل.

(۵) تر اودس مخکی داودس پر ځای خپله ټوپی (خولی)
یادستمال په میخ راخړول.

(۶) له کور څخه کوم دودې راوړونکی نه وی نو ددودې راوړلو
لپاره کورته تلل.

(۷) ددودې لپاره وکورته په رسیدو معلومه شوه چي دودې
تیاریدل لږ وخت غواړی دهغه انتظار کول.

په هیره په وتو هم خپل داعتکاف مسجد دیوی دقیقي بلکم
تړدی هم په کمه پریښودل جائز نه دی.

(بهشتی زیور حصه ۱۱ ص ۱۰۹ دشرح البدایه ج ۱ ص ۲۱ په حواله)

داعتکاف لپاره ښی خبری

داعتکاف په حالت کي یومخ پټه خوله کښینستل هم تحریم
مکروه دی: هو ناوړه خبری دی ترخوله نه باسی دروغ دی نه وایم
، غیبت دی نه کوی بلکی دقرآن شریف په تلاوت یاد کوم دینی علم
په لوستلو یازدکړه ورکولو یادی په کوم بل عبادت کي وخت تیر
وی لنډه داچي پټه خوله کښینستل هیڅ عبادت نه دی.

(بهشتی زیور حصه ۱۱ ص ۱۱۰ دشرح البدایه ج ۱ ص ۲۱ په حواله)

دښو خبرو یو لنډ سرلیک

(۱) قرآن کریم لوستل (۲) په درود شریف ، استغفار او تسبیحان
مشغولیدل ، (۳) ښی خبری کول دهغوی زده کول ښودل ، ددین
کتابونو مطالعه کول اوریدل اورول (۴) وعظ او نصیحت کول
(۵) په جامع مسجد کي اعتکاف کول (رمضان کي ۱۴۸ ص)
په اعتکاف کي کوم ځانگړی عبادت شرط نه دی. لمونځ ، دقرآن
کریم تلاوت ، ددینی کتابونو زدکړه اوښودل یا دالله " ذکر کول
لنډه داچي کوم عبادت یي زړه وغواړی کوی دی.

(احکام رمضان المبارک دارالعلوم ص)

داعتکاف مکروهات

(۱) پټه خوله خاموشه کښینستل اوداښه کار بلل ، نن سبا ناپوه
خلک په اعتکاف کي پټه خوله کښینستل هم څه دثواب خبره
بولی

(۲) جنگ جگړه چيغی نغری وهل اوبیهوده بي معنی خبری کول.

(۳) دزانیولو خرڅولو لپاره کوم شی مسجد ته دننه راوړل.
(رمضان کي ۱۴۹ ص)

داعتکاف اداب

داعتکاف په ادابو کي دایشان دی

(۱) معتکف دی له اغوستو جامو پرته نوری جامی هم دځان سره
راوړی ، ولی چي ځینی وختونه (دجامو بدلولو) اړتیا پښیږي.
(۲) که داعتکاف موده تراختره ورسپیږي نو داختر شپه دی په
مسجد کي تیره کړی ترڅو له مسجد څخه ووزی دعیدگاه پرلور
روان شی اویو عبادت (اعتکاف) له بل عبادت (داختر لمونځ)
سره یو ځای شی.

(۳) دمسجد په دننې برخه کي دی هستوگنه کوی (اعتکاف دی
کوی) ترڅو په خبرو اترو په اعتکاف کي خلل واقع نه شی.

(۴) اعتکاف دی دروژی په میاشت کي وی. دغه رنگه دقدر
دشپی دموندلو په هیله دی په آخری لس ورځو کي وی چي په هم

دغه ورځو کي دقدر دشپی غالب گومان دی:

(۵) اعتکاف دی تر لس ورځی کم نه کوی:

(۶) له ښو خبرو سوادې بله کومه خبره نه کوي.

(۷) داعتکاف لپاره دې ترټولو ښه مسجد انتخاب شي مثلاً مسجد حرام تردې وروسته مسجد نبوی بیامسجد اقصی اودادهغو خلکو لپاره دې چې هلته هستوګنه کوي تردې وروسته دجامع مسجد درجه ده.

(۸) داعتکاف پر مهال دې دقرآن کریم په لوستلو، دحدیث په مطالعه په دیني علومو دهغوی په تعلیم اونورو مشغول وي.
(کتاب الفقه ج ۱ ص ۹۵۴)

داعتکاف منع شیان

داحنافو په نزد په اعتکاف کې څو شیان تحریمي مکروه دي.
(۱) په دې خیال پټه خوله کښینستل چې په دې کې زیات ثواب دی، که داخیال نه و نو مکروه نه دی. هو پټه خوله پاتې کیدل دژبي له ګناه څخه دځان ساتلو لپاره ترټولو غټ عبادت دي.
(۲) ومسجد ته دخرڅولو لپاره سامان راوړل تحریمي مکروه دی، خودرانپولو خر څولو معامله دې کومه چې دده اودده دبیچیا نو لپاره ضروري وي په مسجد کې وکړله شی خو سامان دې مسجد ته نه راوړي. نو جائز دی لیکن تجارتی معااهده په مسجد کې جائز نه ده.
(کتاب الفقه ج ۱ ص ۹۵۲)

دیوی غلطی خبری لیری کول

ځینی خلک داګنې چې اعتکاف کونکي چې دکومي اړتیا لپاره دي ووزي نو دهغه سره خبری اتری کول جائز نه دی داغلط دی

په روانه روانه خبری اتری کول جائز دی: هو دخبرو لپاره یا دکوم بل کار لپاره دریدل جائز نه دی. (رمضان کياهي؟ ص ۱۵۱)

اعتکاف اوحنفی مذهب

داحنافو په نزد دمعتکف له مسجد څخه دباندې راوتلو دوه صورتونه دي

(۱) واجب اعتکاف که دندروی په دې صورت کې له مسجد څخه وتل مطلقاً جائز نه دی که شپه وي او که ورځ وي. قصد اوی که په هیره، نو که کوم سړی له کوم مجبوریت اوداسی عذر پرته په کوم کې چې داعتکاف نذر منونکي لپاره دباندې راوتلو اجازه نه وي له مسجد څخه دباندې راوواتی نو دده اعتکاف ماتېږي.

له مسجد څخه دباندې راوتلو دری قسمونه دي

(۱) دفطري عذر په وجه وتل لکه دبولو لپاره یا احتلام وشي اوپه مسجد کې غسل کول شونی نه وي اونور په داسی صورت کې دې معتکف یواځي دجنابت دغسل لپاره یا یواځي دبولو داپتیاد تر سره کولو لپاره له مسجد څخه ووزي اودهمدومره وخت لپاره چې دامقصد پکې پوره شي. دشرعی عذر په وجه له مسجد څخه وتل مثلاً داچې په کوم مسجد کې اعتکاف کوي په هغه کې دجمعي لمونځ نه کیږي اود جمعي دلماڅه لپاره بل مسجد ته تلل وي نو په داسی صورت کې دې دومره وخت مخکې له مسجد څخه ووزي چې هغه مسجد ته په رسیدو دخطبي تر اذان مخکې څلور رکعت اداکولاي شي اودلمونځ تر اداکولو وروسته دې دومره

وخت هلته پاتې شې چې پکې څلور يا شپږ رکعته کولاي شې که تردې زيات هلته پاتې شو نو اعتکاف نه فاسدېږي، ولي چې په دې دوهم مسجد کې هم اعتکاف کيدلای شې. خوداسې کول تنزيهي مکروه دې ځکه چې په پيل کې چې چيرې اعتکاف کول غوره کړي و بيله اړتيا دهغه په خلاف وکړل شو.

دمجبوريت دعذر ونو له امله وتل مثلاً په کوم مسجد کې چې معتکف دې هلته دځان اوما مال خطر ورپېښ دې يا مسجد ړنگيږي نو په داسې صورت کې دې له مسجد څخه ووزي سمدستي کوم بل مسجد ته داعتکاف په نيت تلل په کار دې.

(۲) دوهم صورت دادې چې اعتکاف (دندرنه بلکې) نفلي دې په داسې صورت کې بيله عذر هم له مسجد څخه وتل پروانه لري، ولي چې په نفلي اعتکاف کې داسې نه وي چې په دومره وخت له مسجد څخه دباندې تيرولو دې اعتکاف باطل شې (په نفلي اعتکاف کې) له مسجد څخه په دباندې راتلو مخکنی اعتکاف نه باطليږي بلکې پای ته رسيږي ځکه نو که مسجد ته بيرته راغلي بيا يې اعتکاف وکړ نو دهغه ثواب به جلاوي، خو په واجب اعتکاف کې بيله عذر له مسجد څخه بهرته راتلل گناه ده او مخکنی اعتکاف باطليږي. دا حکمونه په هم هغه حالت کې دې کله چې اعتکاف واجب وي او پر لېسې ددغو ورځو داعتکاف نيت کړل شوی وي: که يې يواځې داعتکاف دندرنيت کړي و يا يې دځانگړي مودې داعتکاف نيت کړي و خو دپر لېسې قيد

ورسره نه و نو په داسې صورت کې داعتکاف پرمهال له مسجد څخه بيله عذر دباندې راتول جائز دې، خو په راتلو سره هغه اعتکاف ختميږي او بيرته به راځي داعتکاف نيت به کوي. هو که يې له مخکې څخه دبیرته راتلو نيت کړي و يا له مسجد څخه وتل د اړتيا دپوره کولو لپاره و نو له نوي سره ونيت ته اړتيا نشته. همدغه حکم دنفلي اعتکاف دې. (کتاب الفقه ج ۱ ص ۹۵۳)

دټولنيز اعتکاف ثبوت

پوښتنه: آيا داعتکاف اهتمام له صحابه کرامو (رضي الله عنه) څخه ثابت دې ځواب: لومړی څو کوم شې چې داعتکاف مقصد ده هغه و صحابه کرامو ته دتگ راتگ دبوختيا و سره حاصل و، نن هغه شې په اعتکاف سره په گرانه ولاس ته کيږي. خو بيا هم له دغو ښاغليو څخه داعتکاف اهتمام ثابت دې.

په مسلم لومړی ټوک مخ ۳۷۰ کې دې چې رسول اکرم صلی الله عليه وسلم درمضان د لومړي عشرې اعتکاف وکړ، بيا يې ددوهمې عشرې اعتکاف وکړ، بيا يې وفرمايل چې ما د لومړي عشرې اعتکاف دقدر د شپې دپلټنې لپاره کړې و: بيا مې ددوهمې عشرې اعتکاف هم ددې لپاره وکړ، بيا وماته کوم ښودنکی (ملائکې) وښودل چې هغه په آخرنی عشره کيده. (ځکه دآخرې عشرې اعتکاف کوم څوک چې په تاسو کې اعتکاف کول غواړي ودې کې، ځکه ده مبارک (دآخرې عشرې اعتکاف وکړ صحابه کرامو) هم له ده سره اعتکاف وکړ. په بخاري (ج ۱ ص ۲۷۱) کې داسې الفاظ دي، کومو

خلکو چي له ماسره دلومړي عشری اعتکاف کړی دی هغوی دي (۴) دخپل توان سره سم خپل وختونه زیات نه زیات په الهي عبادت کي صرفوی مثلاً نفلونه کوي، دقرآن کریم تلاوت کوي

له مسلم (ج ۱ ص ۳۷۱) څخه معلومیږي چي دنبی صلی الله علیه وسلم دبی بی گانو لپاره هم خیمي ولگول شوی: گواکي نبی صلی الله علیه وسلم داخوبنه نه کړه په دی وجه ددوی دنامخلصه کیدو اندیښنه ورته وشوه، یا دغیرت په وجه چي په مسجد کي به نارینه هم وی، منافقان، صحارایان هرډول خلک به راځي، بیابانه دانساني اړتیاؤ لپاره وتل هم ضروری وی. یا په دی وجه چي ددو مبارک ددوی سره په مسجد کي کیدل داعتکاف مقصد چي له دنیا او میرمنو څخه گوښه کیدل به فوت شی. (نووی شرح مسلم لومړی ټوک مخ ۳۷۱) مأخوذ ازملفوظات فقیه الامت ص ۴۲۲ قسط ثالث حضرت مولانا محمود حسن صاحب مدظله دارالعلوم دیوبند مفتی اعظم

داعتکاف مستحبات

داعتکاف اداب او مستحبات دادی ددغو پوره خیال وساتی تر څو مو حقیقی برکتونه او گټی په برخه شی (۱) په اعتکاف کي نیکی او ښي خبری کوی.

(۲) درمضان المبارک دآخري پوره عشری داعتکاف کولو هڅی کوی.

(۳) ترخپله وسه په جامع مسجد کي اعتکاف کوی.

اوهر استغفار چي مو په یادوی هغه وایاست مثلاً استغفر الله یا استغفر الله ربی من کل ذنب واتوب الیه یارب اغفر لی، اوهر ذکر چي کوی په توجه او فکر سره یي کوی.

(۲) درود شریف ډیر وایاست، ترټولو غوره درود هغه دی کوم چي په لمانځه کي ویل کیږي. (۷) دصلوة التسبیح په کولو لس ډوله گناهونه معافیږي، ځکه نوهره ورځ یي کوي.

(۸) داشراق، خاښت، سنن زوال، اوایین اودتهجد دلمانځه بشپړ خیال ساتی، تحية المسجد اوتحیة الوضوهم مه پریردی (۹)

(۵) مسنون ذکر ونه وواياست: څومره تسبیحات چي په هو سايي سره ویلای شی ترټولو غوره دی. تسبیحات دادی:

سبحان الله، الحمد لله، الله اکبر، لا اله الا الله محمد رسول الله لا حول ولا قوة الا بالله.

اوهر استغفار چي مو په یادوی هغه وایاست مثلاً استغفر الله یا استغفر الله ربی من کل ذنب واتوب الیه یارب اغفر لی، اوهر ذکر چي کوی په توجه او فکر سره یي کوی.

(۲) درود شریف ډیر وایاست، ترټولو غوره درود هغه دی کوم چي په لمانځه کي ویل کیږي. (۷) دصلوة التسبیح په کولو لس ډوله گناهونه معافیږي، ځکه نوهره ورځ یي کوي.

(۸) داشراق، خاښت، سنن زوال، اوایین اودتهجد دلمانځه بشپړ خیال ساتی، تحية المسجد اوتحیة الوضوهم مه پریردی (۹)

(۹) دسهار له لمانځه څخه تر اشراق پوري او دماز ديگر تر فرض وروسته دلمر تر لويډو پوري دالله "ذکر کوي (۱۰) دقدر د شپې په پنځو شپو کي په ويښه دعبادت کولو هڅي کوي. اود مناجات مقبول يو منزل هره ورځ وايست، په دې کي دقرآن او حديث ډيري نبي دعاگانې راغونډې کړل شوي دي.

(۱۱) په اعتكاف کي پرده اچول اونه اچول دواړه ډوله له نبي صلي الله عليه وسلم څخه ثابت دي، که له پردې اچولو څخه دريا، کبر اونور پيدا کيدو ويره وي نو مه يي اچوي او که ددغو شيانو اندېښنه نه وي نو دگوبښه توب لپاره پرده اچول غوره دي، خو کله چي د فرض لمانځه جماعت پيل کيږي او د پردې په وجه په جمع کي دخلل رامنځ ته کيدو و خطره وي نو پرده پورته کول په کاردې بلکي بستره او سامان هم پورته کول په کاردې.

(۱۲) ترڅو چي شوني وي ونورو اعتكاف کونکيو اولمونځ کونکو ته دې په کړو اووينا اوپه هيڅ ډول عمل له ستونزو رسولو څخه سخت احتياط وکړي. (عالمگيري او فتح القدير)

داعتكاف مباحات

ځيني خبري داعتكاف په حالت کي دمعتكف لپاره جائز او مباح دي.

(۱) معتكف ته په کاردې چي په مسجد کي دې خوراک څښاک کوي هلته دې ويديږي، پريوزي، کښيني اوارام دې کوي، لي خبري په مسجد کي صحيح دي (ردالمحتار)

(۲) دخپلو بچيانو په اړه ياد رانيولو خرڅولو خبري هم دارتيا په اندازه جائز دي. (۳) معتكف دخوراک څښاک مختصر شيان اودارتياؤ سامان هم له ځان سره ايښودلای شي خو دومره دې نه وي چي دوکان تری جوړ کړي يا دځای نيولو په وجه لمونځ کونکي تنگ شي اودلو ستلو لپاره ديني کتابونه هم ايښودلای شي. (ردالمحتار)

(۴) که دخوراک څښاک يا کوم دارتيا د شئ رانيول وي نو هغه دکتلو لپاره مسجد ته راغوبستلای شي ترڅو کوم بيکاره شي رانشي. (ردالمحتار)

(۵) دمعتكف لپاره مختصره بستره، دډوډي خوړلو، اوبه څکلو، دلاس اونورو پريمنځلو دلونښي ايښودلو اجازه شته: (ردالمحتار)

(۶) معتكف که تجاريا فابريکه (کارخانه) درلودونکي وي نو وځپل ځاي ناستی ته يا لاندې نو کرانو ته دتجارت ضروري لارښودنې کولای شي اودهغه په اړوند خبري هم پوښتلای شي که دکوم رانيونکي سره ضروري خبري کول وي نو دارتيا په اندازه دسودا په اړه خبري کولو گنجائش شته. (بدائع)

(۷) معتكف جامي بدلولای شي، عطر کارولای شي، په سر اوږيره تيل وهل، دموښخول ټولي خبري جائز دي. (بدائع)

(۸) په حالت داعتكاف کي معتكف خپله يا دبل نکاح کولای شي، که وښځي ته رجعي طلاق ورکړي وي نو په خوله هغي ته رجوع کولای شي. (بدائع)

(۹) معتكف كه خپل سر، پیره يا د بدن كومه حصه پريمنځل و غواړي يا خوله پريمنځي نو د دې خبرو پوره خيال دې ساتي چي په ويښتانو او كارول شويو اوبو دې مسجد بالكل نه ككړه وي، په تيلو دې د مسجد ديوالونه، صفونه، انگر بالكل نه خرابوي كني منع كيږي (بدائع)

(۱۰) معتكف كه د ځان هو ساه كولو په نيت يا طبعاً يا بي له اړتيا خبرو څخه د ځان ژغورنې لپاره پټه خوله كېښي نو جائز بلكي غوره دي

(۱۱) داعتكاف پر مهال ديني خبري كول د ثواب باعث دي اوداسي خبري كول چي په كي گناه نه وي مباح دي، دارتيا په اندازه د دنيا خبري كول هم نه دي منع، خو خبري كول دې خپل كار نه جوړوي (حاشيه شرنبلالي)

(۱۲) ومعتكف ته دنو كانو پري كولو، بريتو سمولو، د سر ويښتانو جوړولو اجازه ده خو چي په مسجد كي نو كان، ويښتان، اوبه او نور بالكل ونه لويږي (فتح الباري)

تشرېح: دا خبري هغه چاته رامنځته كيږي څوك چي پر لپسي ديوي مياشتي يا زيات اعتكاف كوي، كني دلس ورځود اعتكاف كونكو لپاره په دغو شيانو ځان اخته كول ښه نه دي دا كارونه تر اعتكاف وروسته هم كيډلای شي. و ماشومانو ته بيله اجوري د قرآن كريم اود دين زده كړه وركول داعتكاف په حالت كي صحيح (بحر الرائق)

ومعتكف ته دميرمنو را تلل

ومعتكف ته كه داعتكاف په حالت كه كوم ضروري كاروي نو كوروالا يا له محرماتو څخه مثلاً مور، خور، اوداسي نور مسجد نه راتلای شي خودلمانځه وخت دې نه وي اوله پردې سره دې راځي لكه چي په حديث شريف كي راغلي دي. كه ښځه ياله محرماتو څخه څه ميرمنی راغلي او كوم بل څوك يي وويني نو هم هغه وخت خبره صفا كول په كاردې چي له دوي سره زما خپلوي يا دازما كوروالاده تر څو بل څوك بدگمانه نه شي: له رسول الله ﷺ څخه همداسي ثابت دي.

داعتكاف مكروهات

په اعتكاف كي ځيني خبري مكروه منع دي او ځيني خبري ناجائز او حرام دي: دهغوي ټولو څخه د ځان ساتلو پوره خيال ساتي.

(۱) داعتكاف په حالت كي دمعتكف لپاره په قصد يا په هيره په شپه كي يا په ورځ په مسجد كي يا په كوركي دښځي سره كور والي كول، مچي او غاړه په غاړه كيډل يا په شهوت د دې بدن ته لاس وروړل ټول حرام دي.

يادونه: په پورتنی شيانو كي داعتكاف دماتيدو يانه ماتيدو مسئلي داعتكاف په فاسدونكيو كي بيانوو كوم چي په مخ كي راځي:

(۲) ځيني خبري په هر حال كي حرامي دي، خو داعتكاف په حالت كي په كي نوره هم سختی راغلي ده، مثلاً غيبت كول، چغلي كول

جنگ او جگړې کول، دروغ ویل، او د دروغو قسمونه اخیستل، بهتان لگول، وکوم مسلمان ته ناحقه تکلیف ورکول، د چا عیب پلټل، څوک رسوا کول. د کبر اولویي خبرې کول ریا او نور کول له دغو او په دې ډول ټولو خبرو څخه ښه احتیاط کوی (شامی)

(۳) کومې خبرې چې مباح وې د کومو په کولو چې نه ثواب وې او نه عذاب. د اړتیا پر مهال د کولو اجازه ده. بې له اړتیا په مسجد کې د دنیا په خبرو کولونیکیانې ضائع کیږي: (درمختار) (۴) د معتکف لپاره بېله اړتیا کوم سړی و مباح خبر و ته رابلل او خبرې کول مکروه دي او خاص په همدې غرض مجلس جوړول ناجائز دي

د معتکف ورځې نې لوستل

د معتکف لپاره د اعتکاف په حالت کې داسې کتابونه رسالي چې په هغوی کې د دروغو کیسي او د دین ضد خبرې وې، د اسلام په خلاف لیکنې وې، بې حیا مضمونونه وې، دغه رنگه ورځپاڼې ویل، اوریدل، دغه رنگه زیاتره ورځپاڼې له عکسونو خالي نه وې او د عکسونو مسجد ته راوړل جائز نه دي: ځکه له دې ټولو خبرو څخه د معتکف لپاره ځان ژغورل په کاردې او د کوم مقصد لپاره چې بې اعتکاف کړی دی په هغه کې بوختیدل په کاردې.

(اعتکاف کې فضائل و مسائل)

د معتکف لپاره یو مخ پټه خوله کښېنستل او دا عبادت گڼل تحریمي مکروه دي که یې عبادت ونه بولي نو مکروه نه دي.

(البحر الرائق)

تجارتی یا نا تجارتی سامان مسجد ته له راوړلو وروسته خرڅول یا رانیول ناجائز دي اوبې له سختې اړتیا د پیرلو پلورلو خبرې کول هم مکروه دي. (درمختار، بحر)

د معتکف لپاره په مسجد کې دننه په اجرت اخیستلو کوم کار کول جائز نه دي، که مذهبي زده کړه ورکول وې او که د دین او دنیا کوم بل کار وې (اشباه، شامی).

داعتكاف فاسدوونکي شيان

ځینې خبرې داسې دي چې دهغوی په کولو واجب او مسنون اعتکاف فاسد یږي اوس دهغوی یادونه کیږي. په یادو ساتی چې دا حکم د نفلی اعتکاف نه دي ددې حکم د نفلی اعتکاف په بیان کې راځي.

مسئله: د معتکف ته بې له شرعي او طبعي اړتیا له اعتکاف والا مسجد څخه بهر ته وتل جائز نه دي نه په شپه کې او نه په ورځ کې هر وخت دي په اعتکاف ځای کې وې. (عالمگیری)

مسئله: معتکف که دیوی دقیقې لپاره هم بېله شرعي او طبعي اړتیا له اعتکاف ځای (یعنې مسجد څخه) بهر ته ووزي نو د حضرت امام ابوحنیفه رحمته الله علیه په نزد دده اعتکاف فاسد یږي. (عالمگیری)

مسئله: بېله شرعي او طبعي اړتیا که قصد او ووزي او که په هیڅه په هر حال کې اعتکاف مات یږي. (عالمگیری)

مسئله: که دمعتکف له قربانو څخه کوم څوک سخت ناروغه شي، يا څوک وفات شي نو دمعتکف په تلوو اعتکاف پر ځای نه پاتېږي، خو په داسې حالت کې په تلوو گنهگار کېږي نه بلکه که دناروغ له معتکف پرته بل کوم څوک پوښتونکي نه وي، مريض ته ډير تکليف دی، دمرگ ورته خطر ده نو دمعتکف لپاره تلل په کار وروسته دی ددی قضاء راوړي دغه رنگه مثلاً کوم خپل يې مړشو اود غسل کفن او ښخولو بل کوم څوک نشته بيا هم له اعتکاف څخه ورتلل په کاردی بيادي وروسته قضاء راوړي.

(البحر الرائق)

مسئله: که معتکف دمړي دلمبولو، کفن تيارولو، جنازي لمونځ کولو يا ورکولو لپاره ياد مړي کت ته اوږه ورکولو يا په دفن کې برخه اخيستلو لپاره بهر ته ولاړ شي نودده اعتکاف ماتېږي بيله سختی اړتيا دی اعتکاف نه ماتوی، هو که بيله معتکف کوم بندو بست نه شي کيدلای نو بی شک ولاړدی شي او وروسته دی قضاء راوړي (عالمگیری)

مسئله: دشرعی يا طبعی اړتيا لپاره دباندی تللی و په لاره کې پورورکونکی یا کوم بل حقدار ټينگ کړي اومعتکف هم ورته ودریدی نو دحضرت امام اعظم رحمته الله علیه په نزد دده اعتکاف مات شو ولی چي معتکف ته په کاردی چي ورته ونه دريږي بلکي په روانه روانه دی هغه ته ځواب ورکړي يادی ومسجد ته دراتلو

ورته ووايي که دیوی دقیقې لپاره هم ودریدی نو اعتکاف ماتېږي. (عالمگیری)

مسئله: معتکف پخپله سخت مريض شو چي له کبله يې په مسجد کې پاتي کيدل مشکل وي نو معتکف کورته تللای شي دده په تلوو خوبه اعتکاف مات شي اما گنهگار کېږي نه (البحر الرائق)

مسئله: ومعتکف ته دځان اومال قوي خطر شي دکوم پر ليري کولو چي داعتکاف پر مهال قدرت نه لري په دی صورت کې که دی کورته ولاړ شي نه گنهگار کېږي. اما اعتکاف ماتېږي. (البحر الرائق)

مسئله: کوم حاکم يا بل چا په زور معتکف دباندی راوايستی دمثال په ډول دبندی کولو دولتی حکم وشو يا په زور پورورکونکی دباندی را کش کړي نواعتكاف فاسديږي لیکن معتکف نه گنهگارېږي. (قاضی خان)

مسئله: مسجد لويدي اودمعتکف تری لاندی کيدو خطر دی یا کوم ماشوم یا سړی داوبو په څاه کې ولويدي اودوبیدی يا په اورکي ولويدي يا دلويديو يره وه نو دمعتکف لپاره له مسجد څخه په وتلو کې گناه نشته بلکه دچادروح دساتنی په غرض واجب دی، خو اعتکاف پر ځای نه پاته کېږي. (علم الفقه)

يوه لارښودنه

په بيان شويو مسئلو کې ومعتکف ته له مسجد څخه دباندی وتلو لپاره دخپلو مخلصو او تجربه کارو ملگرو اودوستانو سره

مشوره کول په کاردی که کوم داسی تدبیر کیدلای شی چي له خپله وتو پرته کاروشی نو پخپله دی نه وزی. اود کومی سپکی ویری څخه وهمکی کیدلو څخه وروسته سمدستی راوتل صحیح نه دی که په رښتیا کوم دنه زغمل کیدو یا سخت خطر ور پېښ شی نو اعتکاف ماتول په کاردی.

مسئله: دمعتکف هیر شو دده پام هم نه و چي زه په اعتکاف کي یم اوله مسجد څخه دباندی راغلی نو اعتکاف فاسد شو خواکه سمدستی په یاد ورشی، چي زه په اعتکاف کي یم یا څه وخت وروسته، البته نه گنهگار کیږی. (قاضی خان)

مسئله: داعتکاف پرمهال په کوروالی کولو که په ورځ کي وی او که په شپه کي، په هیره وی او که قصدا، انزال وشي او که نه وشي په هر حال کي اعتکاف فاسد کیږی. (قاضی خان)

مسئله: معتکف له شرمگاه پرته دښځي د بدن له کومې بلې برخې سره یو ځای یا مچي او غاړه په غاړه شو نو که انزال وشي اعتکاف فاسد کیږی او که نه وشي نه فاسد کیږی. (قاضی خان)

مسئله: معتکف وکومی پردی میرمنی یا نارینه ته په بد نظر وکتل یا په غلطو خیالاتو کي ورک شو نو په دی سره اعتکاف نه ماتیري که انزال وشي او که نه وشي. (قاضی خان) داسی ټول کارونه حرام دی ومعتکف ته له دغو څخه سخت پرهیز کول لازم دی.

مسئله: معتکف دچاسره په جگړه شو او خدای مه کړه ښکښل کول یې پیل کړل نو په دی اعتکاف نه فاسد کیږی اما گنهگار کیږی (فتاوی قاضی خان)

مسئله: معتکف په مسجد کي دننه وی خوله مسجد څخه یواځی سریالاس وباسی نو په دی اعتکاف نه فاسد کیږی. (قاضی خان)

مسئله: معتکف دی دناوړو تف کلو، پوزه پاکولو، له ډوډی مخکی یا وروسته لاس پریمنځلو او خولی وینځلو لپاره له مسجد څخه دباندی نه ځي. که داودس کولو ځای له مسجد څخه دباندی وی هلته دی هم نه ځي، په مسجد کي دی دننه بندوبست وکړی، په توکدان یا کوم لوبښی کي دی لږ ایری یا خاوری و اچوی کښي دیږدی، په هغه کي دی ناری توکی، پوزه دی پاکوی، او په سلمچي (دشوی) یا کوم لوبښی کي دی لاس وینځي، یادی داودس پر نالی داسی ودریږی چي پښی یې دمسجد په غولي او انگر کي وی او گرنگ یا ناوړی په نالی کي ولویږی، ولي چي له مسجد څخه سریالاسونه دباندی را ایستلای شی. (البحر الرائق)

مسئله: معتکف که دگرمی څخه دځان ساتنی لپاره یا په یخ کي لمرته کښینستلو لپاره دمسجد له حد څخه دباندی ووزی نو اعتکاف فاسد کیږی. (البحر الرائق)

مسئله: دمعتکف لپاره ډوډی دراغوبستلو بندوبست کول په کاردی خواکه یې له کور څخه څوک راوړی یادی هوټل والا ته ووايي، دهغوی نو کردی پروخت ورته راوړی، کله چي انتظام

وشي نو دمعتكف لپاره پخپله دډوډي راوړلو لپاره له مسجد
څخه بهرته تلل جائز نه دي. كه ولاړشي نو اعتكاف فاسد يږي.

(البحر الرائق)

مسئله: كه دهڅو سره سره معتكف ته دډوډي راوړلو هيڅ
بندوبست ونه شو نو پخپله له كوره يا له هوتله يا له نانوائی څخه
ډوډي راوړلاي شي، خو بيله اړتيا دي هلته نه دريږي لږ تر لږه
دومره خودي ورته ووايي چي فلاني وخت دډوډي دواړلو لپاره
راځم، ترڅو دوكاندار خيال وساتي، او تر ټولو مخكی دي خلاص
كړي، اودغه ډوډي راوړل دلمر دلويدو پر وخت سم دي دلمر تر
لويدو مخكی دي هيڅكله نه ځي ولي چي دلمر تر لويديو مخه
اړتيا نه ثابتيږي تردی وروسته دپيشلمی تر آخرنی وخت پوري
دتگ اختيار دي، وروسته نشته، اوډوډي په مسجد كي خوړل په
كاردی (البحر الرائق)

مسئله: كوم سړي دمعتكف ډوډي راوړله خو زياتی نخرې يې
كولي، نو په داسی صورت كي دډوډي راوړلو لپاره په خپله
معتكف تللاي شي، دغه رنگه كه دډوډي راوړلو ډيره زياته
مزدوري غواړي بياهم پخپله راوړل جائز دي. (روح الجوار)

مسئله: معتكف ډير سخت تږي كيږي په مسجد كي اوبه نشته
نه څوك راوړونكي شته نو پخپله له مسجد څخه دباندی چيږي
چي اوبه ژر تر لاسه كيږي اوبه راوړلاي شي، كه داوبو لوښی نه
دي نو په داسی ځای كي داوبو څښلو لپاره تللي اوراتلاي شي

دگرمی په موسم كي كله دپيشلمی پر وخت داسی صورت
ومعتكف ته ورپېښيږي. (البحر الرائق)

مسئله: معتكف كه قصدا روژه ماته كړي نو دروژي د فاسديدو
سره سره اعتكاف هم فاسديږي، او په روژه كي په هيره خوراك
كولو سره خور وروژه نه ماتيږي ځكه نو اعتكاف هم نه ماتيږي.
(البحر الرائق)

مسئله: معتكف كه ددو اخيستو لپاره دباندی ولاړی نو
اعتكاف ماتيږي. دواډكوم بل چا څخه راغوبستل په كاردی، كه
وډاكتېرته وربنكاره كول وی نو مسجد ته دي راوغواړي.
(اعتكاف كي فضائل و مسائل)

مسئله: معتكف ته كه احتلام وشي نو اعتكاف نه ماتيږي، كه هر
څو ځله وي كه په شپه كي وي او كه په ورځ كي. (عالمگیری)

مسئله: معتكف كه دچا شی غلا كړي يا دمالك له اجازی پرته
كوم شی و خوري نو اعتكاف نه ماتيږي اماگناه به وي. (عالمگیری)

مسئله: معتكف كه بيهوښه شي يا ديوانه ليونئ شي يا دپيريانو
له تأثيراتو بي عقل شي او تريوه ورځ او شپه زيات دغه سي وي نو
په مينځ كي يوه ورځ پاته شوه او پر لپسی والی پر ځای نه شو
پاتي ځكه اعتكاف فاسديږي او كه ديوی ورځی او يوی شپي تر
تيريډو مخكی په هوښ كي راغلی نو اعتكاف نه فاسديږي.
(عالمگیری)

ومعتکف ته مخه راتلونکې اړتیا وی

ومعتکف ته چي څومره اړتیا وی او ضرورتونه له اعتکاف ځای څخه دوتلو لپاره ورپېښېږي فقهاء کرامو رحمهم الله اجمعین هغه په درې ډوله کي بیان کړي دي. (۱) شرعي اړتیا وی (۲) طبعي اړتیا وی، (۳) ضروري اړتیا وی، اوس ددې قسمونو حکمونه اومسئلي جلا جلا ستاسو په خدمت کي وړاندې کوو.

په اعتکاف کي دشرعي اړتیا مسئلې

دشرعي اړتیا تعریف، دکومو شيانو اداینه چي شرعا فرض او واجب وی او په اعتکاف ځای کي معتکف هغه نشي ادا کولای وهغه ته شرعي اړتیا ویل کیږي مثلاً دجمعي لمونځ، داختر لمونځ اونورداسي لمنځونه. (البحر الرائق)

مسئله: دمعتکف په مسجد کي دجمعي لمونځ نه کیږي نو دده لپاره وجامع مسجد ته دومره مخکي تگ پکار دی چي دخطبي تر پیل کیدو مخکي هلته دوه رکعت ته تحية المسجد، اوڅلور سنتونه په ډاډسره وکړي، اوددې اندازه په خپله پر معتکف پریښودل شوی ده په اندازه کي که څه زیاتوب او کمبوت راشي نو هیڅ پروانه لري، بیا دجمعي تر فرضو وروسته دی شپږ رکعت سنت اونفل وکړي خپل اعتکاف والا مسجد ته دی راشي.

مسئله: دجمعي دستور تر اداینې وروسته په جامع مسجد کي که

څه زیات وخت لپاره پاتې شي نو جائز دی، څه تنه...

دی، ولی چي په کوم مسجد کي یې داعتکاف لزوم کړی و ددهغه یو ډول خلاف کول دي. (درمختار)

مسئله: که معتکف جامع مسجد ته دجمعي ادا کولو لپاره ولاړ شي اوهم هلته یوه ورځ یوه شپه یا تردی کم اوزیات پاته شي یا پاته اعتکاف هم هلته پوره کړي بیا هم جائز خواعتکاف نه ماتیري، خوداسي کول مکروه دي. (بدائع)

مسئله: معتکف په خپل مسجد کي په کومه وجه جمع ونه موندله مثلاً کوچنی یا غټو بولو ته تللی و، مسجد ته چي راغلی ورته معلومه شوه چي جمعه شوی ده نو اوس دجمع په خاطر بل مسجد ته دباندنی تلل جائز نه دی.

مسئله: معتکف که دکومي طبعي اړتیا لپاره یعنی دکوچنیو یا غټو بولو لپاره بهر ته ولاړ شي اودده دا اندازه شي چي زه دخپل اعتکاف په مسجد کي جمع نه شم موندلای اوپه لاره کي کوم مسجد شته په کوم کي چي جمع کیږي یا تیاره ده نو په داسي صورت کي دلاری په مسجد کي په جمع سره لمونځ کول وتر ختمیدو سمدستي وروسته مسجد ته راتلل جائز دی.

(ردالمحتار)

یوه قاعده

معتکف که دکومي طبعي یا شرعي اړتیا لپاره له مسجد څخه دباندی ولاړ شي بیا دتلو یا راتلو پر مهال کوم عبادت ادا کړي نو داسي جائز دی دمثال په ډول په لاره کي کوم ناروغ په مخه ورغلي

پر هغه يې پوښتنه وکړه يا د جنازې لمونځ تيارو په هغه کي يې برخه واخيستله، نو هيڅ پروانه لري ځکه چي داشيان عبادت دي، خو په ځانگړي توگه دهم دغو کارونو لپاره مثلاً د مريض پوښتنې د جنازې د لمانځه په نيت له مسجد څخه بهرته راوتل جائزه دي په دي دواړو خبرو کي غټ توپير دي، ښه ځان په پوه کړي، دهم دغو کارونو لپاره له مسجد څخه دباندې راتلل خونا جائز دي اما که اتفاقاً داشيان ورپيښ شي نو ددوي کول صحيح دي.

(ردالمحتار)

مسئله: داخترانو په ورځ اعتکاف کول گناه ده، خو که څوک بيا هم اعتکاف وکړي نو د هغه لپاره داختر ولمانځه ته د جمعې په ډول تلل په کاردې، او داختر تر لمانځه کولو سمدستي وروسته اعتکاف ځاي ته راتلل په کاردې، داختر د لمانځه لپاره تلل په شرعي اړتيا کي داخل دي. (ردالمحتار)

د معتکف لپاره داځان مسئلي

مسئله: داځان کولو ځای مثلاً مناره، محراب اونور که په مسجد کي دننه وي که مؤذن ټاکلی وي او که نه وي ټاکلی، خود معتکف داځان لپاره هغه ځاي ته تلل بيله شېهي جائز دي، اوله اذان پرته په بل کوم غرض هغه ځای ته تلل مثلاً د خوراک، څښاک، پريوتلو لپاره هم صحيح دي. (بدائع)

مسئله: که داځان کولو ځای مثلاً مناره، حجره يا محراب د مسجد څنګ کي مقرر دي کوم چي له مسجد څخه دباندې دي، خو

د هغه دروازه د مسجد له دننه خواجه نو و معتکف مؤذن اونا مؤذن دواړو ته هلته داځان لپاره تلل يا په کوم بل غرض تلل ټوله جائز دي. (شامي)

مسئله: داځان کولو ځای مثلاً مناره، حجره اونور که له مسجد څخه دباندې دي او هغه ته دتلو دروازه (لاره) هم له مسجد څخه بهر ده نو معتکف مؤذن اونا مؤذن هغه ځاي ته يواځي داځان کولو لپاره تلای شي. له اذان څخه سوا په بل کوم غرض مثلاً د ودې خوړلو، پريوتلو کښيښتلو او طبيعت سمولو لپاره د مؤذن اونا مؤذن دواړو داعتکاف په حالت کي هلته تلل جائز نه دي او د معتکف مؤذن لپاره هم تر اذان کولو وروسته سمدستي بيرته راتلل په کاردې. (شامي)

مسئله: پورته چي و مناري اونور و ته دتلو لپاره کومې مسئلي وليکل شوي په هغوی کي چي کوم حکم بيان کړل شو هغه د مسنون او واجب اعتکاف لپاره دي. نفلي اعتکاف کونکي د دغو ځايونو ته هروخت تلای شي. (عالمگیری)

داعتکاف دطبعي اړتيا مسئلي

دطبعي اړتيا تعريف: داسي شيان د کومو وکولو ته چي انسان مجبور دي او هغوی په مسجد کي نشي کيدلای و هغوی ته طبعي اړتيا وایي لکه کوچنی بولي، غټی بولي، استنجا، د جنابت غسل اونور.

مسئله: د طبعي اړتيا لپاره چي كله معتكف دباندې ولاړشي نو تر څو چي شونې وي په داسې ځاي كي دي خپل ضرورت پوره كړي كوم چي نژدې وي مثلاً دمعتكف كورليري دي اود كوم انډيوال كوربي نژدې دي يا په خپله دمعتكف دوه كوره دي يو نژدې اوبل ليري يا مسجد ته نژدې حكومتي بيت الخلاء (تتي-اونور) دي يا له مسجد سره نژدې بيت الخلاء جوړه شوي ده نو په دغو كي چي هره بيت الخلاء و مسجد ته نژدې وي په هغه كي به اړتيا پوره كوي. خو كه په نژدې ځاي كي طبيعت نه لگيږي د كوم په وجه چي اړتيا نه ترسره كيږي. ځواكه د طبيعت د تقاضا په وجه وي يا وبل چاته تكليف وي، پرده كول غواړي يا كومه بله ستونزه ده نو ليري ځاي ته چيري چي داستونزه نه وي تگ جائز دي. (شامي)

مسئله: د طبعي اړتيا ترسره كيدو وروسته سمدستي دمعتكف لپاره مسجد ته راتلل په كاردې بيله كومي وجهي په كوركي پاتي كيدل جائزه دي (شامي)

مسئله: كه معتكف ته بادورشي نو كه ممكن وي له مسجد څخه دي دباندې هوا اوباسي كه بي واكه په مسجد كي ووته نو هم پروانه لري. معذور دي. (امداد الفتاوى)

مسئله: معتكف چي كله د شرعي يا طبعي اړتيا لپاره ولاړشي نو دخپل عادت سره سم دي تگ كوي. چټك تگ ضروري نه دي بلكي لږ ښك سو كه تگ كول دده لپاره غوره دي ترڅو په تگ كي په سلام كولو او خواب وركولو كي هوسايي وي، كله داسي

كيږي چي چاته دده اعتكاف معلوم نه وي هغه دي درول غواړي، يا په خپله هغه ته خواب وركول وي نو په داسي صورت كي بيله دريدو داټول كارونه ترسره كيداي شي، په چټك تگ كي د دريدو يا دچا د درولو انديښنه ده او كه يوه دقيقه هم ودريري نو اعتكاف فاسديږي ځكه نو سپك تگ غوره دي كنه دغسي خو هر ډول تگ جائز دي. (بدائع)

مسئله: داودس كولو يوځاي نژدې اوبل لږ ليري نو نژدې ځاي غوره دي. كه كومه ستونزه وي نو ليري هم تللاي شي، داغه رنگه دتتي استنجاء ځاني او غسل ځاني حكم دي چي تر څو تر ټولو نژدې ځاي كي اړتيا ترسره كيږي نو بيله ضرورته دي ليري نه ځي (شامي)

په اعتكاف كي دنا څا په پيښدونكي اړتيا بيان

د ضروري اړتيا تعريف. معتكف ته كه نا څا په داسي سخته اړتيا پيښه شي چي له كبله دي واعتكاف پريښودو ته مجبور شي نو داسي خبرو ته ضروري اړتيا وايي. (مراقى الفلاح)

مثلاً، مسجد ږنگيږي اود معتكف تري لاندې كيدو ويره ده يا ظا لم حاكم دده دبندې كولو لپاره راشي، يا داسي گواهي وركول ضروري شوي وي كومه چي شرعا دمعتكف په ذمه واجب وي چي دمدعي حق دده پر گواهي موقوف دي بل كوم گواه نشته كه معتكف هم گواهي ورنكړي نو دمدعي حق ضائع كيږي، يا كوم انسان يا ماشوم په اوبو كي ډوبيدوي يا په اور كي لويدلى دي يا

دلويډو ويره ده يا سخت ناروغه شوی دی ، يا له کورنۍ څخه دېر وځان مال ، اوپت عزت ته خطر دی يا سخت ناروغه شو يا جنازه راغله اود جنازې لمونځ ورکونکي څوک نشته يا د جهاد حرکت وشو او په جهاد کې برخه اخيستل فرض عين شو يا چا په زور دېر لاس ونيوی ولاړی کړ ، يا د جمع لمونځ کونکي ټوله ولاړ او پر په مسجد کې د جمع انتظام نه شو يا ته و دی ډول ټولو اړتيا و نه ضروري اړتيا وی ويل کيږي په زيا تره صورتو کې اعتکاف پرېښودل فرض او واجبېږي اود اعتکاف پر په پېښو دلو گناه هم وي ، پاتې شوه داعتکاف په پرېښودلو داعتکاف فاسدېدل نو دې حکم په اعتکاف فاسدونکي شيانو کې تير شو هلته وگوري

داعتکاف دځاي مسئلې

لاندې ليکل شوی مسئلې يواځې دنرو لپاره دی دميرمنو چې کومې ځانگړې مسئلې دي هغه دعلماء څخه وپوښتي .
ومعتکف ته په اعتکاف کې تر کښينستلو مخکې داکتل په کار دی چې داعتکاف له دريو قسمونو (واجب، مسنون، مستحب) څخه کوم اعتکاف کول غواړي او په کوم مسجد کې چې کښينستل غواړي هغه په دی مسجد کې صحيح کيږي او کنه .
مسئله : دمسنون او واجب اعتکاف لپاره په هغه مسجد کې کيدل ضروري دی په کوم کې چې پنځه وخته لمونځ دقاعدي سره سم کيږي . (بدائع)

مسئله : په کوم مسجد کې چې درې يا څلور وخته جمع کيږي د کوم يوه وخت جمع نه کيږي نو په داسې مسجد کې واجب او مسنون اعتکاف نه صحيح کيږي . يواځې نفلي اعتکاف کيدلای شي . (بدائع)

مسئله : ونارينه ته دهرډول اعتکاف کولو لپاره دمسجد کيدل ضروري دی . که نارينه په کور کې اعتکاف وکړي نو دده اعتکاف نه صحيح کيږي (بدائع)

دمعتکف لپاره دمسجد حدود

مسئله : دمسجد بام دمسجد په حکم کې راځي ، ځکه نو معتکف دمسجد بام ته تلای راتلای شي ، په دی شرط چې دمسجد زیني په مسجد کې دننه وی که زیني له مسجد څخه دباندی وی نو بیا پر زینو تلل روانه دی . خو که په اعتکاف کې د کښينستلو پر مهال دانيت وکړي چې ددغو زینو په وسيله به دمسجد چت ته ځم نو بیا دمعتکف لپاره ددغو زینو په زريعه دمسجد بام ته ورتلل جائز دی بیا اعتکاف نه فاسدېږي . (البحرالرائق)

مسئله : دمسجد ټول چاپير يال عرفا مسجد بلل کيږي ، خو داعتکاف په بيان کې چې چيرې دمسجد ټکي راځي له هغه څخه مراد هم هغه ځای وی کوم چې دسجدي لگولو اولمونځ کولو لپاره ټاکل شوی وی يعنی دمسجد دننۍ برخه برنډه اوانگر (غولی) په دی داسې هم پوهيدلای شي چې په مسجد کې پر کوم ځای تاسو اودس نه شی کولای دجنابت په حالت کې هلته نشي

مسئله: په عيدگاه او د جنازي په ځای کې اعتكاف كول صحيح نه دی. (جامع الرموز)

ارزښتمن هدايت

دمعتكف لپاره چې له شرعي او طبعي اړتيا پرته كومو ځايونو ته تگ جائز نه دی هغه ځايونه خو څو څله په پوره فكر سره ولولي، زياتره ښاغلي معتكفان په بې فهمي يا له مسئلو څخه د ناخبرتيا پر بنسټ كله دلاس پرېمنځلو، كله دخولي وينځلو، كله دپوزي پاكولو، كله دلوبښي پرېمنځلو او همدارنگه دنورو بيلابيلو كارونو لپاره ځي، په كوم چې ددوي اعتكاف فاسديږي اودوي په دې خبره هم نه وي په ياد ساتئ چې له شرعي او طبعي اړتيا سوا پورته بيان شويو ځايونو ته په تلو كي (كه څه هم يوه دقيقه وي) اعتكاف فاسديږي.

دمسجد دديوالونو حكم

مسئله: دمسجد هغه ديوالونه پر كومو چې دمسجد ودانۍ ولاړه ده دمسجد په حكم كي وي ځكه نو كه په دې ديوال كي كوم محراب، طاخچه، الماري، يا درېچي جوړي شوي وي يا سپيكر لگيدلي وي نو ودغو ځايونو ته معتكف تللي شي. (البحر الرائق)

مسئله: دمسجد كوم ديوال چې جلا جوړ شوي وي يا دهغه په اړه شك وي چې معلومه نه ده چې دمسجد باني داپه مسجد كي شامل كړي دي او كنه، يا ديوال خونه وي بلكي دانسي كوم ځاي لري چې دهغه په اړوند شك وي چې معلومه نه ده چې داپه مسجد

تللي هغه ځاي مراد دي، عموما چې تر كوم ځايه دمسجد غولي بلل كيږي تر هغه ځايه دمسجد حدود دي. (البحر الرائق)

دمعتكف لپاره دمسجد ودغو ځايونو ته تگ جائز نه دی

مسئله: دمسجد له انگر پرته څومره ځاي چې دمسجد نورواړتيا و ته ټاكل شوي وي، مثلا داودس ځاي، داودس ټانكياني، نالياني، واودس ته دناستي ځاي، غسل خاني، دامام اومؤذن حجره، د جنازي دلمانځه ځاي، ددالان اونورو اولني دروازه يا كومه بله دروازه تركومه چې له پايزاره سره راځي اوددغو ټولو چتونه كومه خالي ځمكه په همدې ډول هغه ټول ځاي كوم چې دمسجد كومي اړتيا او ښيگڼې يا دلمونځ كونكود هوسايي لپاره جوړ شوي وي كه څه هم دامسجد په څلورديوالي كي دننه وي، خودمعتكف لپاره دامسجد په حكم كي نه دي ودي ټولو ځايونو ته دمعتكف تگ جائز نه دی.

مگر داچي دارتيا په وجه شريعت دهلته ورتگ اجازه كړي وي لكه اودس كول، كوچني، غتي بولي كول، دجنابت دغسل لپاره تلل داټول دارتيا په اندازه جائز دي. (جامع الرموز)

مسئله: دمسجد په غولي كي تالاب جوړ شوي وي هلته هم د اودس لپاره خو تللي شي اما دكوم بل كار مثلا تر دودې خوړلو وروسته دلاس پرېمنځلو خولي پرېمنځلو لپاره تر دودې وروسته دلوبښي پاكولو لپاره تگ جائز نه دی همدغه حكم دهر اودس ځاي دي. (جامع الرموز)

کي شامل دي او کنه نو ترڅو چي تحقيق ونکړي چي دا په مسجد کي شامل دي او کنه تر هغو هلته تگ جائز نه دي. (امداد الفتاوى)

دمعتکف لپاره د څو پوريزه مسجد حکم

مسئله: کوم مسجد چي څو پوريزه وي نو دهغه په هر پور (منزل) کي اعتکاف کيدلای شي، او په کوم يوه پور کي داعتکاف کولو په غرض له کښينستلو وروسته دهغه بل پور ته هم معتکف تللای شي، په دې شرط چي دتگ راتگ زېنه په مسجد کي دننه وي، دمسجد له حدودو دباندې نه وي که دمسجد له حدودو څخه دوی څلور زیني هم دباندې وي نو هم جائز نه دي، هو که زينه له مسجد څخه دباندې وه او پور ته تگ ضروري ؤ نو دهغه يو صورت دادی چي په اعتکاف کي د کښينستلو پر وخت کله چي داعتکاف نيت کوی هغه وخت دی په نيت کي دشرط ولگوي چي زه به پر فلاني زېنه پورته ځم نو په دې شرط کولو سره پر زينو پورته تلل روا کيږي، و همدې شرط ته استثناء کول هم ويل کيږي. (شامي)

مسئله: دشرعي اړتيا مثلاً دجمعي دلمانځه لپاره تلل طبعي اړتيا (کو چنيو او غټو بولو او دجنابت غسل کولو) ته تلل دا په خپله مستثنی کيږي ددوی دمستثنی کولو نيت کول ضروري نه دی يعنی دا اړتيا نشته چي داعتکاف کولو پر وخت په نيت کي دا شرط هم ولگول شي چي زه به دجمعي يا غټو، وړو بولو لپاره ځم شريعت پخپله ددوی اجازه کړې ده ځکه پخپله مستثنی کيږي.

(شامي او جامع الرموز)

ومعتکف ته داحتلام کيدو حکم

ومعتکف ته که په شپه کي احتلام وشي نو په دې سره په اعتکاف کي هيڅ فرق نه راځي معتکف ته په کاردی چي دسترگو خلاصيدوسره سمدستي تیمم ووهي دتیمم لپاره خو دی یا له مخکي څخه خامه یا پخه خښته کښينبول شي کښي دمجبوریت له امله دی دمسجد په غولي یا دیوال تیمم ووهي بیا دی دلمبيدلو بندوبست وکړي. (بدائع) دغسل انتظام په خپله هم کولای شي که بل کوم څوک کومک ورکړي داهم جائزده، مثلاً داوبو دلوښي دکول، داوبو اچولو لپاره لوټه یا کوم لوښي راوړل که کوم بل څوک ورته نظم برابر وي نو تردومره وخته دی په تیمم سره معتکف په مسجد کي وي، بیا دی ولمبی جامی دی واغوندي مسجد ته دی راشي.

مسئله: که په ژمی اویخ کي احتلام وشي او په سړو اوبو دتاوان پېښيدو اندېښنه وي نو معتکف دی تیمم ووهي په مسجد کي دی وي او خپل کورنيو ته دی خبر ورکړي ترڅو اوبه گرمی شي، که نژدی کوم گرم حمام وي نو نژدی حمام ته دلمبولو لپاره راتلای شي، که کيداى شي نو و حمام والو ته دی دخپل راتگ خبر ورکړي او تر غسل وروسته دی سمدستي ولاړ شي. (شامي)

دسړوالی لپاره غسل کول

مسئله: دگرمی په وجه دسړوالی حاصلولو لپاره دغسل لپاره له مسجد څخه بهرته وتل جائز نه دی. (امداد الفتاوى)

که معتکف ولاړی نو اعتکاف یې فاسد یږي.

مسئله: دجمعي دغسل لپاره هم له مسجد څخه دمعتکف وتل جائزه دی خو که تر جمعه مخکې دشرعی یا طبیعي اړتیا مثلاً دجمعي لمونځ کولو یا کوچنیو، غټو بولو کولو لپاره بهرته ولاړی نو په بیرته راتلو کې دجمعي غسل کولای شي تر لمبلو وروسته دی په چټکتیا سره مسجد ته ولاړشي. ولي چي دجمعي غسل سنت او عبادت دی او په داسې صورت کې هر عبادت ادا کیدلای شي. (امداد الفتاوی)

دمعتکف داودس کولو حکم

مسئله: ومعتکف ته دهر لمانځه لپاره که فرض وی که واجب که سنت او که نفل وی دغه رنگه دقرآن کریم تلاوت یا سجده دتلاوة کول وی یا قضاء لمونځ ادا کول وی ددی ټولو لپاره چي هروخت وغواړي داودس لپاره دباندی تلل جائز دی ولي چي ددی ټولو لپاره اودس کول شرط دی. خو کوم وخت چي اودس کول شرط نه وی بلکي مستحب وی لکه پراودس سربیره اودس کول یا ذکر کول وی نو داودس لپاره دی بهرته نه ځي له بهر څخه هغه ځای هم مراد دی چیري چي په مسجد کې اودس کوي. (البحر الرائق)

مسئله: که دمعتکف بدن یا جامی مردارې شي نو پخپله هم له مسجد څخه دباندی دپریمنځلو لپاره تلای شي ځکه چي له مردارې او مردارشي څخه دمسجد ژغورل واجب دی. (شامی)

مسئله: په مسجد کې داودس اوبه ختمی شوی نو له کوم ځای څخه چي یې ژر راوړلای شي هلته دی ولاړشي اوبه راوړلای شي او که کورته تگ غواړي نو کورته تلل هم جائز دی. بیا که هم هلته اودس وکړي راشي یا مسجد ته راشي پرواله اودس وکړي په مینځ کې دی چیري بيله اړتیا نه دريږي. (جامع الرموز)

د مسنون اعتکاف دقضاء راوړلو طریقه

پوښتنه: درمضان المبارک په آخرنی عشره کې داعتکاف په حالت کې دجمعي یا سړوالی حاصلولو لپاره دغسل په نیت له مسجد څخه وتل اعتکاف فاسده وی که پوره کوي. که جائز او نه فاسدونکی اوله مسجد څخه وتلو موخه چاپیر یال دمسجد دي که هغه برخه کومه چي دلمانځه لپاره دمسجد په حکم کې ده.

ځواب: کومه ورځ چي اعتکاف پیل شو دهغه لپاره فاسدونکی دی او دپاته ورځو لپاره ختمیدونکی او پوره کیدونکی، خودنذر منلی اعتکاف لپاره دټولو فاسدونکی هم دی او مسجد هغه ځای دی چیري چي لمونځ کیږي نه ټوله څلور دیوالی. (امداد الفتاوی)

پوښتنه: که دناپوهی په وجه بهرته ولاړی او وی لامبل نو دده اعتکاف صحیح شو او کنه؟

ځواب: څومره ورځي چي یې داسې کړي دی دهغو مړه ورځو اعتکاف قضاء دی راوړي.

(امداد الفتاوی)

پوښتنه: که یې په یو ویشتمه ورځ اعتکاف وکړ وروسته په کوم وجه اعتکاف فاسد شو نو په دوهمه او دریمه ورځ بیا په اعتکاف کې شاملېدلای شی او کنه؟

ځواب: په مسنون اعتکاف کې چې د کومې ورځې اعتکاف فاسد شوی وی دهغې ورځې قضاء واجبېږي بیا که دروژي دمیاشتي څو ورځې پاتې وي اودې په هغوی کې ددې قضاء په نیت اعتکاف وکړي نو هم صحیح دی یادې تر کوچنۍ اختر وروسته په شپږو نفلي روژو کې دیوې ورځې اعتکاف هم وکړي کنه هرکله چې موقع وي یوه نفلي روژه دي ونیسي دهغې یوې ورځې د اعتکاف قضاء دي راوړي (ردالمحتار)

مسئله: د فقهاء کرامو له بیلابیلو عبارتونو څخه معلومیږي چې که کوم څوک د آخرني عشری د مسنون اعتکاف په نیت په اعتکاف کې کښینا ستی بیا هغه تردوي، درې ورځې تېرېدو وروسته د کومې ډیرې سختی مجبوري په وجه دانیت کوی چې د نن ورځې اعتکاف چې پوره کړم تر لمر لویدو وروسته کورته ځم، یعنی درارواني ورځې د اعتکاف انکار کوی چې راروانه ورځ زه اعتکاف نه کوم نو دده مسنون اعتکاف به ختم شي نفلي اعتکاف به وگرځي، او په تلو پرده هیڅ قضاء نه لازمیږي، ولي چې تر پیل کولو وروسته ده اعتکاف مات نکړ بلکه ختم یې کړ، که دختمولو نیت یې ونکړ، بلکه د لمر تر لویدلو وروسته درارواني ورځې د اعتکاف تر پیل کیدو وروسته د همدغې شې

یا ورځې په مینځ کې ولاړشي نو ددغه ورځې اعتکاف ماتېږي اوددې یوې ورځې قضاء راوړل لازمیږي (ردالمحتار)

د معتکف لپاره د عمل کولو یوه لنډه طریقه

و معتکف ته د عمل دلاندې طریقی پابندی کول په کار دي، ولي چې دخدای و ذریارته د همدې مقصد لپاره ده حاضري راوړي ده، دده یو یو گړی ډیر ارزښتمن دي.

(۱) د ماښام تر لمانځه وروسته دي لږ تر لږه شپږ رکعتہ نفل او زیات نه زیات شل رکعتہ داوايین نفل ادا کوي بیا دی آیه الكرسي او څلور قله ولولي پرتول بدن دي دم کړي تردې وروسته لږه ودي اولپارام وکړي اوبیادي دماخستن ولمانځه ته چمتوشي اود لومړي صف او تکبیر اولی پابندی کوي.

(۲) چې دماخستن لمونځ او تراویح وکړي د علم دین د زده کړې او په هغه د عمل کولو په نیت کوم سند درلودونکی اوباورې دینی کتاب مطالعه کړي یا د کوم سند درلودونکی اوباورې عالم په درس کې برخه واخلي (که داسې درس کیدی) داغه رنگه د قدر په شپه تر مطالعه وروسته چې تر څو تازگی او تکړه توب وي په ذکر، تلاوت، او نفلونو، بوخت شي او چې کله یې وویږي بدو ته زړه وغواړي نو په پوره ډول په سنت طریقه و قبلي ته مخ کړي (که شونې وو) ویده شي.

(۳) د گرمي په موسم کې د شپې پردې بجي له خوبه را کښینی له طبعي اړتیاؤ څخه تر فارغیدو وروسته په سنت طریقه اودس

وکړی، او تحية المسجد، تحية الوضوء او تهجد نفلونه ادا کړي داغه رنگه تر نفلو وروسته څه وخت په آرامه ذکر او تسبیحات وکړي، بیا سوکه بڼه وژاري دخپلو ټولو نیکو مقصدونو او د دواړو جهانو دکامیابی دعاوی وغواړي.

(۴) دسهار تر سپیدو یو پاؤ کم ساعت مخکې پیشلمی و خوري اوله پیشلمی وروسته دسهار ولمانځه ته چمتو شی، دلومړي صف او تکبیر اولی خیال وساتي ترڅو چي دلمانځه په انتظار کي یاست استغفار وایاست.

(۵) دسهار له لمانځه څخه تر فارغیدو وروسته آية الكرسي او څلور قلعه وایاست پر ټول جسم یي دم کړي او د سبحان الله، الحمد لله، الله اکبر، استغفر الله او درود شریف یوه یوه تسبیح ولولي. (۶) داشراق پروخت لږ تر لږه دوه اوزیات نه زیات اته رکعتہ نفل ادا کړي او بیا ځانو نه هوسا کړي او د خابست پروخت تر راوینسیدو وروسته لږ تر لږه دوه اوزیات نه زیات دوولس رکعتہ نفل د خابست ادا کړي او څومره چي مو وس وی په صحیح الفاظو د قرآن کریم تلاوت وکړي.

(۷) کله چي زوال یعنی لمر تر سرو اوږي نو څلور رکعتہ نفل د زوال سنت ادا کړي او د ماپښین دلمانځه په انتظار کي په اول صف کي کښینی او د تکبیر اولی پابندی کوي، او د ماپښین تر لمانځه وروسته صلوۃ التسبیح وکړي. او تلاوت وکړي، بیا که دستریا احساس درته وشو لږ ویده شی.

(۸) دمازیگر تر لمانځه نیم ساعت مخکې را بیدار شی او دس وکړي د تحية الوضوء او د نفلونو کولو وروسته دماخیگر دلمانځه انتظار وکړي او تر دی وروسته لنډ تلاوت وکړي بیا تسبیحات وکړي دکومو یادونه چي په ۵ نمبر کي تیره شوه، بیا په پوره توجه سره په دعا مشغول شی دا دیر ارزښتمن وخت دی دا دروزه مات په تیارولو مه ضائع کوي.

(۹) کومی خبری چي په اعتکاف کي مکروه او منع دی له هغوی څخه په بشپړه توګه پرهیز کوي دکومو تفصیل چي داعتکاف په مکروهاتو کي تیر شو، دوهم ځل بیا په ژور فکر هغوی مطالعه کړي.

(۱۰) پرمعتکف لازم دی چي په اول صف کي پخپله راشي کښینی، داسی دنی نه کوي چي پخپله خو بل ځای وی او دلاس پاک، خادر او نورو په ایښودلو ځای نیولی وی. او په خپل هر کړه وینا، ناسته، ولاړه، او د عمل په ډول دی ونورو معتکفانو اولمونځ کونکیو ته له تکلیف رسولو څخه د ځان ساتلو پوره پابندی کوي او دخپلی صفائي دی هم خیال ساتي او د مسجد د پاکوالي دی هم پابندی کوي دخپلو انواو د نورو دوستانو د پخښی او مغفرت دعاء دی هم غواړي، درحمت په هیله دی وی او ومانوسی ته دی هیشکله لاره نه ورکوي. (مولانا مفتی عبدالرؤف صاحب سکهری ماخوذاً از البلاغ کراچی رمضان المبارک سنه ۱۴۰۸ هج زیاتوب له لوری محمد رفعت قاسمی د دارالعلوم دیوبند مدرس ۲۵ رمضان المبارک سنه ۱۴۰۸ هج)

ځينی ځانگړی اعمال

داعتکاف پر مهال خو انسان ونورو ټولو کارونو ته شاګړی په مسجد کې ولویږي. ځکه دغه وخت غنیمت بلل په کاردی، اوداد بیهوده خبرو یا هو سايي غوښتنی نذر کولو پر ځای زیات نه زیان په تلاوت، عبادت دالله" په ذکر، تسبیحاتو او اورادو کې صرفول په کاردی. داعتکاف لپاره کوم ځانگړی نفلی عبادت نشته، بلکې کوم وخت چې دکوم عبادت توفیق وشي هغه غنیمت گڼل په کاردی، خو ځینی داسی عبادتونه شته چې په عامو حالاتو کې دهغوی توفیق نه وی. اعتکاف ددغو عبادتونو د ترسره کولو لپاره غوره موقع ده، ځکه دڅو داسی اعمالو یادونه دلته کیږي، ترڅو معتکفینو ته د هوسايي باعث وی.

(احکام اعتکاف از مولانا محمد تقی عثمانی)

صلوة التسبیح

صلوة تسبیح دلمانځه یو ځانگړی ډول دی کوم چې نبی علیه الصلوة والسلام وځپل اګا حضرت عباس رضي الله تعالى عنه ته ورښودلی وو، او فرمایلي ؤ چې په ډی ډول لمونځ په ورځ کې یې یو ځل کوه که ددی توان نه وی نو هره جمعه یې یو ځل کوه که ددی وس هم نه وی نو په میاشت کې یو ځل کوه او که ددی طاقت هم نه وی نو په کال کې یو ځل کوه داغه رنگه ددی لمانځه په فضیلت بیانولو سره ده مبارک ((و فرمایلي: چې که ستاسو گناهونه دعالج دریګ په برابر وی بیا هم (ددی لمانځه په برکت) الله تعالی

ستاسو مغفرت کوی. (جامع ترمذی) عالج دیوه ځای نوم دی کوم چې په سخته ریګنه سیمه کې واقع ؤ، چیرې چې ریګ ډیر زیات ؤ. (قاموس)

ځکه نو مطلب دادی چې گناهونه که هرڅومره زیات وی ددی لمانځه په برکت دهغوی دمغفرت هیله ده، ځکه نو ددین بزرگانو ددی لمانځه خاص پابندی کړې ده.

حضرت عبدالله ابن مبارک رحمه الله تعالی علیه به هره ورځ دماپښین پروخت داډان. او اقامت په دوران دالمونځ کاوو، او حضرت عبدالعزیز بن ابی داؤد رحمه الله علیه فرمائی چې کوم څوک جنت ته تلل غواړي هغه دی دصلوة التسبیح اهتمام کوی، او حضرت ابو عثمان حیري رحمه الله علیه فرمائی چې، له مضیبتونو او غمونو څخه دخلاصون لپاره ماهیڅ عمل ترصلوة تسبیح زیات نه دی لیدلی. (معارف السنن ج ۴ ص ۲۸۲)

ځکه نو داعتکاف پر مهال دغه لمونځ یا خو هره ورځ یا چې څومره ځله مو توفیق وی هر ورو کول په کاردی.

دلمانځه طریقه داده چې څلور رکعتیز نفل دی دصلوة التسبیح په نیت وکړل شي نور ټوله رکعونه دعامو لمونځونو په څیر دی خو ددغه لمانځه په هر رکعت کې پنځه اویا ځله سبحان الله والحمد لله ولا اله الا الله والله اکبر دلاندېني تفصیل سره سم ویل کیږي او که له دې سره ولا حول ولا قوة الا بالله العلی العظيم)

(دغه زیاتوب دمستدرک حاکم لومړی ټوک مخ ۲۱۹ په روایت ثابت دی) که دا هم یوځای کړی نو نور غوره دی.

دشروع کولو طریقه داسی ده:

(۱) نیت وتری دمعمول سره سم ثناء، سورة فاتحه او بل کوم سورت وواياست کله چي قراءه پوره کړی نو ورکوع ته ترتلو مخکی په ولاړه ولاړه پورته بیان شوی تسبیح پنځلس ځله وواياست، بیا رکوع ته ولاړشی.

(۲) ورکوع ته ترتلو وروسته دمعمول سره سم سبحان ربی العظیم وواياست بیا لس ځله پورته بیان شوی تسبیح ووايي. تردی وروسته له رکوع څخه پورته شی.

(۳) له رکوع څخه چي پورته شی لومړی دمعمول سره سم سمع الله لمن حمده ربنا لک الحمد وواياست بیا په ولاړه ولاړه لس ځله بیان شوی تسبیحات وواياست بیا سجدی ته ولاړشی.

(۴) په سجده کي لومړی دمعمول سره سم سبحان ربی الاعلی دري ځله وواياست، بیا لس ځله دغه تسبیحات وواياست له دی وروسته له سجدی څخه پورته شی.

(۵) له سجدی څخه چي پورته شی کښینی او په ناسته ناسته لس ځله دغښتیا وواياست بیا دوهمی سجدی ته ولاړشی.

(۶) په سجده کي دي له معمول سره سم دري ځله سبحان ربی الاعلی ووايي بیا لس ځله دغه تسبیحات وواياست بیا تردی وروسته له سجدی څخه پورته شی دولاړیدو پرځای بیا کښینی

اولس ځله دغه تسبیحات ووايي، تردی وروسته ددوهم رکعت لپاره ولاړشی.

په دی ډول په یوه رکعت کي ۷۵ ځله دغه تسبیحات وویل شو، همدارنگه پاتی دري رکعتونه وکړی، داسی په څلورو رکعتونو کي ټول دري سوه تسبیحات کیږی، په دوهم او څلورم رکعت کي دغه تسبیحات دالتحیات ترویلو وروسته ویل کیږی.

دوهمه طریقه دا هم جائز اوله حضرت عبدالله ابن مبارک رضی الله عنه څخه ثابت ده چي په پیل کي تر قراءه وروسته ۲۵ ځله دغه تسبیحات وواياست، بیا یی ددوهمی سجدی پوری لس لس ځله وواياست او تر دوهمه سجده وروسته په ناسته نه ویل کیږی، بلکه سیده ولاړشی.

علامه شامی رحمته الله علیه لیکلی دی چي په دغو دواړو طریقو صلوۃ التسبیح کول په کار دی کله په اوله طریقه او کله په دوهمه طریقه.

د تسبیحاتو شمیر که په خپله په یادو نو پر گوتو شمیرل نه دی په کار، خو که دچا هیږیدو نو پر گوتو شمیرل جائز دی، که په کوم رکن کي تسبیحات ویل هیږشو نو په راتلونکی رکن کي قضاء

راوړی، داغه رنگه چي په یوه رکعت کي ۷۵ تسبیحات پوره شی، خو غوره دا دی چي درکوع هیږشوی تسبیحاتو قضاء په قومه کي رانه وړی بلکه په سجده کي قضاء راوړی او د لومړی سجدی هیږ

شوی تسبیحاتو قضاء د سجدو په مینځ جلسه کي مه راوړی بلکه په دوهمه سجده کي راوړی. (شامی لومړی ټوک ص ۴۲۱)

صلوة الحاجة

چي کله وکوم انسان ته د دنیا او آخرت کومه اړتیا ورپېښه وي نو نبي ﷺ د حاجت د لمانځه وکولو ته هڅونه کړي ده د حاجت د لمانځه بېلا بېلې طريقې له مشائخو څخه نقل شوي دي، خو دهغه کومه مسنون طريقه چي د حديثو په روايتونو کي بيان شوي ده هغه داچي د دوه رکعتيز نفلو د صلوة الحاجة په نيت وتری، د لمانځه طريقه دعام نفلي لمونځونو په ډول ده،، هيڅ توپير نشته،، خو تر لمانځه وروسته الحمد لله ووايه درود شريف ووايه بيا دادعاء ولوله: لا اله الا الله الحليم الكريم سبحان الله رب العرش العظيم الحمد لله رب العالمين، اسألك موجبات رحمتك وعزائم مغفرتك، والغنيمة من كل بر والسلامة من كل اثم لا تدع لي ذنباً الا غفرته ولا همماً الا فرجته ولا حاجة هي لك رضا الا قضيتها يا ارحم الراحمين. (جامع ترمذي)

تر دې وروسته چي موکوم حاجت وي پخپله ژبه دهغه دعاو غواړه (د صلوة حاجه محدثانه تحقيق لپاره وگوري معارف السنن ج ۴ ص ۲۷۵) داغسی خو دغه، صلوة الحاجة، دهرې دنيوي او اخروي اړتيا لپاره کيدلاي شي، خو که د دې تر کولو وروسته له الله ﷻ څخه دادعاء و غوښتل شي چي، يا الله ماته اوزما کورنيو ته په دين عمل کولو او د سنت پيروي کولو توفيق راکړي، زموږ گناهونه را وبخښي او جنت مو په برخه کړه آمين. نو انشاء الله لويه گټه به وي.

ځيني مستحب لمنځونه

ځيني مستحب لمنځونه ډير فضيلت او ثواب لرونکي دي، داغسی خو مسلمان ته په کاردې چي د دوي اهتمام وکړي، خو په ځانگړي توگه داعتکاف پرمهال د دوي پابندي هو ساه او که په اعتکاف کي د دوي پابندي وشي له الله ﷻ څخه دعاو غوښتل شي چي په نورو ورځو کي د دوي توفيق وشي نو څه ليري ده؟ چي الله تعالی به دې داعتکاف په برکت د دې ټولو مستحباتو عادي جوړ کړي.

تحية الوضوء

تر هراودس وروسته دوه رکعت د تحية الوضوء په توگه کول مستحب دي، په صحيح مسلم کي حديث دي چي: مامن احد يتوضأ فيحسن الوضوء ويصلي ركعتين يقبل بقلبه ووجهه عليهما الا وجبت له الجنة. (ماخوذ از شامي)

هر څوک چي اودس وکړي، او په ښه ډول اودس وکړي، اودوه رکعت داسي وکړي چي خپل ظاهر او باطن د لمانځه پر لور متوجه کړي وي نو دهغه لپاره جنت واجبيږي.

داعتکاف پرمهال خو انسان په مسجد کي وي ځکه نو د تحية المسجد کولو موقع نه وي، خو هر کله چي اودس وکړي، تحية الوضوء دې کوي نو انشاء الله ډير غټ فضيلت باعث به وگرځي، د تحية الوضوء کومه ځانگړي طريقه نشته، دعامو لمونځونو په

ډول داهم کول کيږي، خو غوره دادی چي دغريو تروچيدو مخکي
دالمونځ وکړل شي. (درمختار مع شامي ج ۱ ص ۵۷۹)

که په کومه وجه دتحية الوضوء وخت ونه موندل شي نو دموکد
سنتو يا فرض لمانځه دپيل کولو پر وخت په همدغه لمانځه کي
دی دتحية الوضوء نيت هم وکړل شي نو انشاء الله له دغه فضيلت
څخه به نه بې برخې کيږي. (شامي)

په صحيحين کي له حضرت ابو هريرة رضي الله تعالى عنه څخه
روایت دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم و حضرت بلال
حبشي رضي الله تعالى عنه ته وفرمايل چي اي بلاله ماته داوښيه
چي تر اسلام قبلولو وروسته ستا هغه کوم عمل دی دکوم په اړه
چي وتاته تر ټولو زياته هيله وي (چي الله تعالى به دهغه په وجه پر
تاوړ حميرې) ځکه چي ما په جنت کي و خپل مخته ستاد پياوړو
کړي اوریدلي دی حضرت بلال (رضي الله عنه) وفرمايل چي ماهيڅ داسي
عمل نه دی کړی دکوم په اړه چي زما زياته هيله وي (په نسبت
ددی چي) مادشپي اوورځي چي هروخت اودس کړی دی نو په
هغه اودس می چي هر څومره توفيق شوی دی لمونځ هرومرو کړی
دی. (مشکوٰۃ ص ۱۱۲)

د اشراق لمونځ

د اشراق لمونځ هغه لمونځ دی چي دلمر تر ختلو وروسته کيږي د
اشراق دوه رکعته کيږي، اوکله چي لمر راوخيږي څه راپورته شي
نو دالمونځ کول کيږي په دی کي افضل دادی چي انسان دسهار

تر لمانځه وروسته پر خپل ځاي ناست په تسبیحاتو يا تلاوت
مشغول وي، اوکله چي لمر راوخيږي څه راپورته شي نو دوه
رکعته وکړي. له حضرت انس ابن مالک (رضي الله عنه) څخه روایت دی
چي رسول اکرم (صلي الله عليه وسلم) وفرمايل: چي کوم چا دسهار لمونځ په جمع
وکړ او بيا دلمر ترختو (هله) ناست و او دالله (جل جلاله) ذکر يي کاوی
، بيا يي دوه رکعتونه (داشراق) وکړ نو دده ته ديوه حج او عمری
په خير ثواب ورکول کيږي، دپوره حج او عمری.

(ترمذي، ترغيب ج ۱ ص ۱۲۴)

او حضرت سهل بن معاذ (رضي الله عنه) له خپل پلار څخه روایت کوي چي نبی
عليه الصلوة والسلام وفرمايل چي کوم څوک دسهار لمونځ ادا کړي
دخپل لمانځه پر ځاي ناست او داشراق تردو رکعتو کولو پوري دخير
پرتله له خولي څه نه رااوباسي نو دهغه گناهونه که څه هم دسمندر
دڅک برابر وي، ورمعا فيري. (مسند احمد، ابوداؤد او نور ترغيب ج ۱ ص ۱۲۵)

د خا بنيت لمونځ

ددی لمانځه هم په حديث کي ډير فضيلت راغلي دی، ددی
مستحب وخت دورځي ديوي څلورمی برخي تر تيريدو وروسته
پيل کيږي يعنی دسهار دسپيدو او دلمر دلويدو په مينځ کي چي
څومره ساعته کيږي چي هغه پر څلور برخي وویشل شي ديوي
برخي تر تيرولو وروسته دلمر تر زوال مخکي مخکي په هروخت
کي يي کولاي شي، مستحب وخت خو همدغه دی، ليکن که له دی

څخه مخکې مگر دلمر ترختو وروسته چي هر وخت وکړي نو داهم جائز دی. (شامي، کبيري ص ۳۷۳)

په حديث شريف کي يې ډير فضيلت راغلي دي. لکه چي له حضرت ابودرداء رضي الله تعالى عنه څخه روايت دي چي:

[من صلى الضحى ركعتين لم يكتب من الغافلين ومن صلى اربعاً كتب من العابدين ومن صلى ستاً كفى ذلك اليوم ومن صلى ثمانياً كتبه الله من القانتين ومن صلى ثنتي عشرة ركعة بنى الله له بيتاً في الجنة]

(الترغيب والترهيب ص ۲۳۶ ج ۱ دطبراني په حواله، ورواته ثقات)

څوک چي دخاښت دوه رکعت وکړي هغه په غافلو کي نه شميرل کيږي او څوک چي څلور وکړي هغه په عبادت کونکيو کي ليکل کيږي او څوک چي شپږ وکړي دهغه لپاره (دغه شپږ رکعتونه) ټوله ورځ (درحمت نازلیدو) لپاره کفايت کوي او څوک چي دوولس رکعت وکړي، دهغه لپاره الله تعالى په جنت کي يو کور جوړوي. دابن ماجه او ترمذي په يوه حديث کي در رسول الله ﷺ دا ارشاد هم نقل شوی دی چي دخاښت دلما نځه پا بندي کونکي گناهونه که دسمندر دڅک برابر وي بيا هم دده بخښنه کيږي (ترغيب ج ۱ ص ۲۳۵)

صلوة الاواين

په عامه توگه صلوۃ الاواين وهغو نفلوته ويل کيږي کوم چي تر ماښام وروسته کيږي، دالې تر لږه شپږ اوزيات نه زيات شل رکعت دي، او غوره دادي چي شپږ رکعت دماښام له دوو مؤکدو سنتو پرته وشي، بيا هم که وخت کم و نو د مؤکدو سنتو سره دي شپږ

رکعت پوره کړل شي بيا هم انشاء الله ددي لمانځه فضيلت حاصليږي، په حديث شريف کي ددي لمانځه لوی فضيلت راغلي دي له حضرت ابوهريرة رضي الله عنه څخه روايت دي چي نبي عليه الصلوة والسلام ارشاد وفرمايي:

کوم څوک چي تر ماښام وروسته شپږ رکعت په دي ډول ادا کړي چي دهغوئ په مينځ کي کومه ناوړه خبره ترخوله نه رااو باسي نو داشپږ رکعت دده لپاره ددوولسو کلونو دعبادت په برابر شميرل کيږي..

اوله حضرت عائشي رضي الله عنها څخه روايت دي: چاچي تر ماښام وروسته شل رکعت وکړل، الله تعالى دهغه لپاره په جنت کي يو کور جوړوي دامت علماء او ددين بزرگانو ددي ډير اهتمام فرمايلي دي، الله تعالى دي مونږ ټولو ته هم ددي توفيق راکړي. آمين.

داعتکاف پر مهال په ځانگړي توگه دتهجد خيال کول په کاردی، دغه وخت دالله تعالى دخاص رحمتونو دنزول وي، له دي څخه زيات نه زيات دگتې اخيستو هڅې کوي. يادونه دي وي چي دتهجد لمونځ دسهار تر سپيدو مخکي مخکي ختمول په کاردی:

ولي چي دسهار تر سپيدو وروسته دسهار له سنتو سوا کوم نور نفل کول جائز نه دي، خو که دسهار تر سپيدو مخکي دلمانځه نيت تړل شوی وي او دلمانځه په مينځ کي دسهار سپيدی راوخيږي نو دوه رکعتونه پوره کول په کاردی. (شامي ج ۱ ص ۱۲۲)

(دواعظونو ننگي معبر نفعت قاسمي ددارالعلوم بېړنډ دروس خادم ۱۵ ربيع الثاني ۱۴۱۵ هـ)

بسم الله الرحمن الرحيم

ددارالعلوم دیوبند استاد حضرت مولانا مفتی سعید احمد صاحب مدظلہ پالن پوری رایہ:

مکملہ اومدل دل داعتکاف دمستلو درسالي ليکونکی مولانا محمد رفعت صاحب قاسمی زید مجدهم داحقر په وړاندی ده ، درسالي موضوع له نامه ښکاره ده ، درمضان المبارک دمیاشتی اوخصوصا دهغی دآخری عشری له ځانگړو اعمالو څخه یو عمل اعتکاف هم دی ، داعتکاف حقیقت دادی چي وهرلورته شاګړی یواځی والله پاک ته ورنژدی شی دهغه پردریعنی دمسجد په کوم کونج کي ولویږی اوهر وخت په عبادت ذکر او فکر بوخت شی.

ښکاره خبره ده چي تردی زیات دکوم بنده نیکمرغی بله څه کیدلای شی چي هغه وتولوته شاه کړی اوله تولو لیری شی دخپل مالک اومولا پر چوکاټ اوگویا دهغه په پښو کي پریوزی ، هر وخت هغه یادوی دهغه په حضور کي توبه او استغفار کوی پر خپلو گناهونو او کمیو ژاړی اوله رحیم او کریم څښتن څخه رحمت اومغفرت غواړی دهغه رضا اودهغه نژدی والی غواړی ، په همدغه حال کي دده ورځی تیریږی اوپه دغه حال کي دی شپي سباکوی . (ماخوذ از معارف الحدیث ج ۴ ص ۱۱۸)

له دې پرته داعتکاف نوری هم گڼ شمیر گټی دی مثلاً (۱) له خلکو سره په ناسته پاسته اود کاروبار په بوختیا وو کي له انسان څخه غټی کوچنی ډیری گناهوی کیږی معتکف له هغوی څخه په

حفاظت شی لکه چي په حدیث شریف کي دی هو یعکف الذنوب اعتکاف کونکی له گناهونو په حفاظت وی.

(۲) اعتکاف کونکی خپل کور پریږدی دخدای (ﷻ) کورته راشی اوپریوزی ، گواکي په دی دنیا کي چي والله تعالی ته څومره ورنژدی کیدل شونی وی هغومره نژدی کیږی ، اوپه حدیث قدسی کي دالله تعالی ارشاد دی چي : کوم څوک چي یو لاس ماته رانژدی کیږی زه هغه ته دوه لاسه ورنژدی کیږم اوڅوک چي زما پرلور تگ کوی راځی زه دهغه پرلور په منډه ورځم اوس تاسو اندازه وکړی چي و معتکف ته به الله تعالی څومره نژدی وی اوڅومره به پرده مهربان وی.

(۳) داعتکاف په حالت کي هره شیبه دعبادت ثواب ورکول کیږی که څه هم معتکف پټه خوله وی ، ویده وی یا په کوم بل کار مصروف وی.

(۴) کله چي داعتکاف کونکی هره ساه په عبادت کیده نو دقدر دشبې دلاس ته کولو هم له دی څخه غوره کومه بله طریقه نشی کیدلای ، ولی چي هر کله چي دقدر شپه راځی هغه به په هر حال کي په عبادت کي وی.

خودایو حقیقت دی چي دهر عبادت ثواب هغه وخت ورکول کیږی کله چي هغه والله " ته قبول شی ، اودالله (ﷻ) دقبلولو اسباب په ظاهره دهغه عبادت دشریعت دښودنی سره سم کیدل ضروری دی.

دارسالة محترم مولانا محمد رفعت صاحب قاسمی پہ ہمدی
 غرض لیکلی ده چي معتکفان خپل اعتکافونه له شریعت سره د
 سم جوړلو لپاره له دی څخه لارښودنه ولاس ته کړی.
 دعا کوم چي الله تعالی دلیکونکی دام مجده دغه نیک خواهش
 په ښه ډول پوره کړي او امت ته له دغې رسالي څخه دزیات نه
 زیاتی گټی پورته کولو توفیق ورکړی. (آمین یا رب العالمین)
 (سعید احمد پالنپوری عفا الله عنه)

ددارالعلوم دیوبند خادم

۱۵ ذی الحجه سنه ۱۴۰۸ هـ

مقامه دینی ورور د نور القرآن ادارې قائم

«ابو خالد مولوي عبدالاحد» مبروح